

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 73/2023 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 4/2023 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 16/2023 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Tuomas Helminen, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Simo Mentula, valtiovarainministeriö
- esittelijäneuvos Juha Niemelä, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- johtava asiantuntija Annika Collin, Lainsäädännön arviointineuvosto
- professori Juho Saari, Tampereen yliopisto
- juristi Antti Ristimäki, Kansaneläkelaitos
- erikoistutkija Tapio Räsänen, Kansaneläkelaitos
- tutkimuspäällikkö Jussi Tervola, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- ekonomisti Heikki Taulu, Akava ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- edunvalvontajohtaja Lauri Kaira, Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- juristi Samppa Koskela, STTK ry
- sosiaaliasioiden päällikkö Pirjo Väänänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- puheenjohtaja Leena Valkonen, Suomen köyhyyden vastainen verkosto EAPN-FIN
- asiantuntija Suvi Mäkeläinen, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
- johtava tutkija Merja Kauhanen, Työn ja talouden tutkimus LABORE

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- toiminnanjohtaja Aki Villman, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry
- professori Markus Jäntti

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Lainsäädännön arviointineuvosto
- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- professori Heikki Hiilamo, Helsingin yliopisto
- tutkimuspäällikkö Paula Saikkonen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Suomen Kuntaliitto
- Takuusäätiö sr
- tutkimusjohtaja Antti Kauhanen, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- Eläketurvakeskus
- Ensi- ja turvakotien liitto
- Keskuskauppakamari
- Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
- Monimuotoiset perheet -verkosto
- Suomen Yrittäjät ry
- Väestöliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia, työttömyysturvalain muuttamisesta annettua lakia, työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia, työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta annettua lakia, työttömyyskassalakia, työttömyyskassalain muuttamisesta annettua lakia ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia. Muutokset koskisivat palkansaajan työssäoloehdotusta, työttömyysetuuden sovittelua ja työttömyysetuusoi-
keuden alkamisen ajankohtaa sekä työttömyysetuuksiin maksettavia lapsikorotuksia.

Työttömyyspäivärahan myöntämisen edellytyksenä olevaa palkansaajan työssäoloehdotusta muutettaisiin siten, että työssäoloehdotus määräytyisi jatkossa palkkatyöstä saatujen vakuutuksenalaisten tulojen perusteella. Vakuutuksenalaisia tuloja koskevalla edellytyksellä korvattaisiin nykyiset kalenteriviikkokohtaista työaikaan koskevat edellytykset työssäoloehdotuksen kerryttämisessä. Palkansaajan työssäoloehdotus pidennettäisiin nykyisestä noin kuudesta kuukaudesta 12 kuukauteen. Ansiopäivärahan määräytymistä koskeviin säännöksiin tehtäisiin palkansaajan työssäoloehdotuksen muuttamisen johdosta tarvittavat muutokset.

Työttömyysetuuden sovittelusta poistettaisiin niin kutsuttu suojaosa eli se osa tuloa, jota ei huomioida sovitellun työttömyysetuuden määrän laskennassa. Etuusoi-
keuden alkamisen osalta oma-
vastuu-aikaa esitetään pidennettäväksi viiden päivän työttömyyttä vastaavasta ajasta seitsemään työttömyyspäivään. Työttömyysetuuden lapsikorotukset esitetään poistettavaksi, mistä seuraa

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

muutoksia myös työttömyysturvalain mukaisen liikkuvuusavustuksen määrään sekä eräisiin työttömyysetuuksien rahoitusta koskeviin säännöksiin.

Lisäksi yli kaksi viikkoa kestävästä kokoaikatyöstä päättyessä maksettava lomakorvaus estäisi työttömyysetuuden maksamisen ajalta, jolle lomakorvaus jaksotetaan.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus sitoutuu julkisen talouden rahoitusaseman kohentamiseksi vahvistamaan julkista taloutta toimenpidekokonaisuudella, joka vahvistaa julkista taloutta nettomääräisesti kuudella miljardilla eurolla vuoden 2027 tasossa. Neljä miljardia tästä on tarkoitus toteuttaa menosopeutuksilla ja kaksi miljardia työllisyyttä parantavilla toimenpiteillä. Tämän esityksen toimenpiteet ovat osa kannustinloukkujen purkamisen kokonaisuutta, ja niillä tavoitellaan nettomääräisesti noin 250 miljoonan euron menosopeutusta sekä noin 20 000 henkilön työllisyyskasvua. Työllisyyden kasvun arvioidaan vahvistavan julkista taloutta noin 550 miljoonalla eurolla.

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024. Työttömyysturvalakiin ehdotettujen muutosten soveltaminen olisi porrastettu niin, että voimaantulosta alkaen sovellettaisiin omavastuunajan pidentämistä ja lomakorvauksen vaikutusta koskevia ehdotuksia, 1.4.2024 alkaen sovellettaisiin lapsikorotuksen poistamista ja sovittelun suojaosan poistamista koskevia ehdotuksia ja 2.9.2024 alkaen sovellettaisiin työssäoloa koskevia ehdotuksia.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksen tavoitteena on pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman linjausten mukaisesti yksinkertaistaa työttömyysturvajärjestelmää ja lisätä työllisyyttä parantamalla työllistymiseen liittyviä kannustimia. Työllisyyden lisäämisellä pyritään vahvistamaan julkista taloutta. Esityksen (s. 6) mukaan viimeisen noin viidentoista vuoden aikana julkisen talouden velkasuhde on noussut huomattavasti ja velkaantumiskehityksen pysäyttäminen edellyttää julkisen talouden vahvistamista.

Esityksessä palkansaajan työssäoloa ehdotetaan muutettavaksi siten, että työssäoloa määrätty jatkoksa työtuntien sijaan (aikaperusteisuus) palkkatyöstä saatujen vakuutuksenalaisten tulojen perusteella (tuloperusteisuus). Lisäksi työssäoloa ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä noin kuudesta kuukaudesta 12 kuukauteen. Työttömyysetuuden sovittelusta ehdotetaan poistettavaksi niin kutsuttu suojaosa (n. 300 e) eli se osa tuloa, jota ei huomioida sovitellun työttömyysetuuden määrän laskennassa. Etuusoikeuden alkamista edeltävää omavastuuaikaa ehdotetaan pidennettäväksi viiden päivän työttömyyttä vastaavasta ajasta seitsemään työttömyyspäivään. Lisäksi ehdotetaan, että yli kaksi viikkoa kestävästä kokoaikatyöstä päättyessä maksettava lomakorvaus estää työttömyysetuuden maksamisen ajalta, jolle lomakorvaus jaksotetaan. Myös työttömyysetuuden lapsikorotukset ehdotetaan poistettavaksi.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Muutosten soveltaminen on porrastettu niin, että 1.1.2024 alkaen sovelletaan omavastuuajan pidentämistä ja lomakorvauksen vaikutusta koskevia ehdotuksia, 1.4.2024 alkaen sovelletaan lapsikorotuksen ja sovittelun suojaosan poistamista koskevia ehdotuksia ja 2.9.2024 alkaen sovelletaan työssäoloa koskevia ehdotuksia.

Esityksessä ehdotettujen muutosten arvioidaan lieventävän kannustinloukkuja ja lisäävän työllisyyttä. Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla työttömyysetuusmenon arvioidaan vähenevän noin 500 milj. eurolla, mikä vahvistaa julkista taloutta nettomääräisesti noin 250 milj. eurolla. Esityksessä ehdotettujen muutosten arvioitu työllisyysvaikutus on noin 20 400 henkilöä, minkä arvioidaan vahvistavan julkista taloutta noin 550 milj. eurolla. Esityksen mukaan muutoksilla on yhteensä mahdollista saavuttaa noin 800 milj. euron julkista taloutta vahvistava vaikutus.

Ehdotettujen muutosten arvioidaan heikentävän kuntien taloutta noin 55 milj. eurolla, mikä johtuu verokertymän pienenemisestä sekä toimeentulotukimenojen kasvusta. Arvioitujen työllisyysvaikutusten myötä vaikutukset olisivat kuitenkin kokonaisuutena positiivisia myös kuntataloudelle.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esityksen tavoitteita työttömyysturvajärjestelmän kannustavuuden lisäämisestä ja tukijärjestelmän yksinkertaistamisesta perusteltuina ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä. Kannustinloukkujen vähentäminen ja työllisyyden lisääminen turvaavat myös sosiaaliturvajärjestelmän kestävyyttä pitkällä aikavälillä ja lisäävät työvoiman saatavuutta. Myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kannattaa lausunnossaan (TyVL 4/2023 vp) kannustinloukkujen vähentämistä ja puoltaa ehdotettuja muutoksia.

Kannustinloukkujen lieventämisen lisäksi ehdotetut muutokset selkeyttävät ja yksinkertaistavat työttömyyspäivärahan määräytymisperusteita. Lisäksi työttömyysetuuden sovittelun suojaosan ja lapsikorotusten poistaminen lisäävät työttömyysturvan lineaarisuutta sekä poistavat työttömyysetuuksien ja esimerkiksi sairausvakuutuslain (1224/2014) perusteella maksettavien etuuksien eroja, mikä tukee hallitusohjelman tavoitteita sosiaaliturvan uudistamisesta ja niin sanottuun yleistukeen siirtymistä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa selkeyden vuoksi, että nyt käsiteltävänä olevaan esitykseen ei sisälly ehdotuksia työttömyysturvan porrastamisesta tai palkkatuetun työn huomioon ottamatta jättämisestä työssäoloa kerryttävänä työnä. Näitä koskevat muutosehdotukset on valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoitus antaa eduskunnalle erillisellä esityksellä kevätkaudella 2024.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan (PeVL 16/2023 vp, kappale 3) ehdotettu sääntely on merkityksellistä erityisesti perustuslain perustoimeentulon turvaa koskevan 19 §:n 2 momentin kannalta. Työttömyysetuuden lapsikorotusten poistamisen voidaan katsoa olevan merkityksellisiä myös suhteessa perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaiseen julkisen vallan velvollisuuteen tukea perheen mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Ottaen huomioon hallituksen esityksessä esitetyt arviot työllisyyden vahvistumisesta, lakiesityksellä voidaan katsoa olevan merkitystä perustuslain 18 §:n 2 momentin mukaisen työllisyyden edistämismääräyksen kannalta (ks. PeVL 32/2022 vp, kappale 3).

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Perustuslakivaliokunnan (kappale 6) mukaan sosiaalisten oikeuksien mitoituksessa lainsäätäjälle asetetun toimintavelvoitteen luonteen mukaista on, että sosiaaliturvaa suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti ja että kansantalouden ja julkisen talouden tila voidaan ottaa huomioon mitoittaessa sellaisia etuuksia, jotka julkinen valta välittömästi rahoittaa. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan valtiontalouden säästötavoitteet taloudellisen laskusuhdanteen aikana voivat muodostaa hyväksyttävän perusteen puuttua jossain määrin myös perustuslaissa turvattujen oikeuksien tasoon (ks. PeVM 25/1994 vp ja esim. PeVL 25/2012 vp ja PeVL 44/2014 vp). Perustuslakivaliokunnan mukaan (kappale 13) nyt käsiteltävien ehdotettujen muutosten ei kaikilta osin voida katsoa olevan vähäisiä, mutta ne eivät perustuslakivaliokunnan mielestä heikennä niin olennaisesti perustuslain 19 §:ssä turvattuja oikeuksia, että ehdotettua sääntelyä olisi pidettävä perustuslain vastaisena.

Palkansaajan työssäoloehdot koskevat muutokset

Työttömyyspäivärahan myöntämisen edellytyksenä olevaa palkansaajan työssäoloehdot ehdotetaan esityksessä pidennettäväksi nykyisestä noin kuudesta kuukaudesta 12 kuukauteen, mikä tarkoittaa sitä, että henkilön on työskenneltävä jatkossa työssäoloehdot kartuttavassa työssä noin kuusi kuukautta pidempään kuin aikaisemmin. Muutoksen arvioidaan lisäävän työllisyyttä noin 5 700 henkilöllä.

Työssäoloehdon ei tarvitse edelleenkään kertyä yhdenjaksoisesta työstä, vaan työssäoloehdon täytyminen voi tapahtua jatkossakin 28 kuukauden tarkastelujaksolla. Tarkastelujaksoa voidaan jatkossakin pidentää, jos henkilö on ollut työmarkkinoilta pois esimerkiksi päätoimisen opiskelun, perhevapaan tai työkyvyttömyyden takia.

Työelämä ja tasa-arvovaliokunnan tavoin sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy hallituksen esityksen (s. 15) näkemykseen siitä, että nykyinen kuuden kuukauden työssäoloehdot on ollut verrattain lyhyt suhteessa sen täyttämiseen seuraavaan etuusoikeyteen, vaikka merkittävä osa työttömyyspäivärahakausista päättyy jo ennen enimmäismäärän täyttymistä. Työnhakijalla on työssäoloehdon täytettyään oikeus 300, 400 tai joissakin tapauksissa 500 päivän mittaiseen perus- tai ansiopäivärahaan. Työssäoloehdon pidentäminen tuo myös Suomen sääntelyn lähemmäksi vertailumaiden tilannetta.

Esityksen (s. 27) mukaan työssäoloehdon pidentäminen vähentää ansiopäivärahan saajia noin 17 prosentilla (noin 18 000 henkilöllä) ja lisää työmarkkinatuen saajia. Työssäoloehdon pidentäminen vaikuttaa esityksen mukaan (s. 30) paitsi lyhytkestoisissa työsuhteissa työllistyvien tilanteeseen myös palkansaajiin aloilla, joilla alle vuoden mittaiset määräaikaissuhteet ovat tavanomaisia, kuten esimerkiksi opetusallalla.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että työssäoloehdon pidentäminen vaikeuttaa ansiopäivärahalle pääsemistä erityisesti niillä työntekijöillä, joilla on vaikeuksia kiinnittyä työmarkkinoille. Tässä joukossa on paljon nuoria, matalasti koulutettuja, ikääntyneitä ja pitkäaikaistyöttömiä. Erityisesti vaikeassa suhdannetilanteessa työmarkkinoille vakiintumattoman henkilön voi olla haastavaa täyttää työssäoloehdot, koska jatkossa ansio- ja peruspäivärahalle pääseminen edellyttää, että etuudenhakija on työskennellyt keskimäärin noin joka toinen kuukausi edellisen 28 kuukauden tarkastelujakson aikana. Näiden ryhmien osalta työssäoloehdon piden-

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

täminen voi työelämä- ja tasa-arviovaliokunnan lausunnon (s. 3) mukaan heikentää järjestelmän kannustavuutta ja työllistymistä, vaikka esityksen arvioidaan kokonaisuudessaan lisäävän työllisyyttä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että työssäoloehdon pidentämisen vaikutuksia eri työntekijäryhmiin seurataan.

Työssäoloehdon pidentämisen lisäksi palkansaajan työssäoloehdotetaan muutettavaksi siten, että työssäoloehto määräytyy jatkossa palkkatyöstä saatujen vakuutuksenalaisten tulojen perusteella. Nykyisin työssäoloehdot kerryttää jokainen sellainen kalenteriviikko, jonka aikana palkansaaja on tehnyt työtä 18 tuntia tai enemmän. Työssäolokuukausiksi lasketaan esityksen mukaan jatkossa kalenterikuukaudet, joiden aikana maksettu palkkatulo on vähintään 930 euroa vuoden 2023 tasossa. Lisäksi työssäoloehto voi kertyä myös puolikkaista työkuukausista eli 465 euron tulo kerryttää puolet työssäoloehdotkuukaudesta, ja kaksi puolikkaista työssäoloehdotkuukautta vastaa yhtä kokonaista. Muutoksen arvioidaan lisäävän työllisyyttä 1 500 henkilöllä.

Valiokunta pitää työelämä- ja tasa-arviovaliokunnan (TyVL 4/2023 vp, s. 3) tavoin tuloperusteisuutta myönteisenä ja kannatettavana uudistuksena. Uudistus mahdollistaa nykyistä laajemman tulorekisterin hyödyntämisen ja siten edistää etuuspäätöksien automatisointia ja digitalisaation hyödyntämistä, mikä vähentää työnantajien hallinnollista taakkaa työssäoloehdoton liittyvien tietojen selvittämisessä. Lisäksi ehdotus poistaa joitakin nykyiseen työaikaan perustuvan karttumaperusteen ongelmia. Nykysäännökset voivat johtaa tilanteisiin, joissa henkilöt, joiden työttömyyttä edeltäneet kuukausiansiot olivat samat, voivat saada erisuuruista ansiopäivärahaa sen mukaan, miten työaika kohdentui eri kalenteriviikoille. Tuloperusteisuus sopii paremmin myös tilanteisiin, joissa ansioita kertyy useammasta työsuhteesta tai työaika vaihtelee merkittävästi yli ajan. Osa-aikatyötä ja lyhytkestoista keikkatyötä tekeville tulojen kohdentaminen kalenterikuukausille kannustaa ottamaan vastaan myös lyhytaikaista työtä, kun alle 18 viikkotyötunninkin työ kerryttää jatkossa työssäoloehdotta silloin, kun palkka täyttää tulovaatimuksen.

Esityksen mukaan tuloperusteisuus helpottaa ansiopäivärahalle pääsemistä, mutta pienentää joidenkin kohdalla ansiopäivärahan tasoa. Henkilöitä, joihin muutos kohdistuu, on arviolta 37 prosenttia ansiopäivärahan saajista. Tässä ryhmässä päivärahat laskevat keskimäärin noin 6 prosenttia.

Suojaosan poisto

Esityksessä ehdotetaan, että työttömyysetuuden sovittelusta poistetaan niin kutsuttu 300 euron suojaosa eli se osa tuloa, jota ei huomioida sovittelun työttömyysetuuden määrän laskennassa. Esityksen (s. 126) mukaan suojaosan poisto purkaa kannustinloukkua kannustamalla osa-aikatyötä ja niin kutsuttua keikkatyötä tekeviä ottamaan vastaan lisätyötunteja, kokoaikatyötä tai muutoin tekemään ratkaisuja, joiden myötä työtulojen määrä kasvaa. Suojaosan poistolla arvioidaan olevan vähäisiä vaikutuksia työllisyyteen (HE s. 60), koska kokoaikatyön vastaanottamisen kannusteet voivat parantua, mutta osa-aikaisen työn vastaanottamisen kannusteet voivat heikentyä.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan (TyVL 4/2023 vp, s. 4) tavoin tavoitetta kokoaikatyön kannusteiden lisäämisestä myönteisenä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa lausunnossaan, että kokoaikaisen työn on aina oltava selvästi kannattavampaa suhteessa osa-aikaisen työn ja sosiaaliturvan yhdistelmään ja pitää tärkeänä, että kokoaikaisen työn ja osa-aikaisen työn välille muodostunut kannustinloukku puretaan.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota hallituksen esityksessäkin tunnistettuun ongelmaan siitä, että kokoaikatyö ei aina ole työkyvyn tai muutoin elämäntilanteen vuoksi mahdollista. Osalle työntekijöistä osa-aikatyö antaa mahdollisuuden osallistua työmarkkinoille, vaikka kokoaikatyö ei työkyvyn, vammaisuuden tai esimerkiksi perhetilanteen, kuten yksinhuoltajuuden, vuoksi ole mahdollista. Tilanteessa, jossa säännöllistä kokoaikatyötä ei ole tarjolla tai sitä ei pystytä tekemään, osa-aikainen työ tai lyhytkestoinen työ voi auttaa ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoa sekä kytköksiä työelämään. Työttömyyden aikainen työskentely voi siten parantaa työttömän mahdollisuuksia työllistyä kokoaikaisesti myöhemmin.

Hallituksen esityksen antamisen jälkeen on julkaistu Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkimus (Salla Kalin, Tomi Kyyrä ja Tuomas Matikka (2023) Combining Part-time Work and Social Benefits: Empirical Evidence from Finland. VATT Working papers 159), jonka mukaan työttömyysturvan ja asumistuen suojaosien käyttöönotto lisäsi huomattavasti satunnaista ja osa-aikaista työtä tekevien työttömien osuutta. Yksittäisillä aloilla, kuten palvelualoilla ja terveydenhuollossa, työttömyyden aikainen työskentely yleistyi selvästi. Suojaosilla ei kuitenkaan ole ollut merkittävää vaikutusta työllistymiseen kokoaikaisesti. Toisaalta tutkimuksessa ei havaita, että lisääntynyt satunnainen ja osa-aikainen työskentely olisi vähentänyt siirtymiä kokoaikaisiin töihin.

Valiokunta korostaa, että kannustimet osa-aikaisen työn tekemiseen säilyvät varsinkin ansiopäivärahan saajilla kohtuullisina vielä suojaosan poiston jälkeenkin, sillä normaalin 50 prosentin tulojen sovittelun jälkeen käteen jää vielä huomattava osa ansaituista työtuloista. Valiokunta korostaa, että kannustinongelmien lieventämiseksi soviteltujen etuuksien määräytyminen tulisi olla mahdollisimman selkeää ja etuuspäätökset tulisi tehdä viiveettä. Epävarmuus soviteltujen etuuksien maksujen ajoituksesta työtulojen muuttuessa voi olla suurempi este osittaiselle työllistymiselle kuin sovitellun etuuden taso. Valiokunta pitää tärkeänä, että työttömyysetuuden sovittelua koskevaa sääntelyä kehitetään edelleen mahdollisimman sujuvan toimeenpanon mahdollistamiseksi ja maksuviiveiden vähentämiseksi.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että sovittelun suojaosan poistamisen vaikutuksia osa-aikatyön tekemiseen, lisätyötuntien vastaanottamiseen ja lisätulojen hankkimiseen sekä siirtymiin osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön eri työntekijäryhmissä seurataan. Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan näkemykseen (s. 4) siitä, että kannustinloukkuja purettaessa ja työttömyysturvaa uudistettaessa tulisi kehittää ja varmistaa tapoja ja keinoja tunnistaa työllisyyden edistämisen palveluissa ne työnhakijat, jotka tosiasiallisesti eivät pysty siirtymään täysipainoisesti työmarkkinoille, ja turvata heidän työkykyään ja osaamisen kehittämistään tukevat palvelut.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Omavastuuajan pidentäminen ja lomakorvauksen jaksotus

Esityksessä ehdotetaan, että työttömyysetuusoikeuden alkamista edeltävää omavastuuaikaa pidennetään viidestä päivästä seitsemään päivään. Omavastuuaikaa lyhennettiin niin sanotun aktiivimallin käyttöönoton yhteydessä seitsemästä päivästä viiteen päivään, mutta sitä ei pidennetty takaisin seitsemään päivään aktiivimallia koskevien säännösten kumoamisen yhteydessä. Omavastuuajan pidentäminen seitsemään päivään vaikuttaa lähes kaikkiin ansiopäivärahan saajiin. Muutoksen työllisyysvaikutukseksi on arvioitu 1 000 työllistä.

Esityksessä ehdotetaan myös, että yli kaksi viikkoa kestäneen kokoaikatyön päättyessä tai päättymiseen liittyen maksettavan lomakorvauksen niin kutsuttu jaksotus palautetaan. Jaksottaminen tarkoittaa lomakorvauksen jakamista työsuhteen päättymisestä alkaen ajalle, jolta ei maksettaisi työttömyysetuutta. Muutokset koskevat paitsi perus- ja ansiopäivärahaa myös työmarkkinatukea, ja ne vaikuttavat työttömyyden alkaessa. Lomakorvauksen jaksotuksen palauttamisen vaikutus riippuu siitä, kuinka paljon pitämättömiä lomia henkilöllä on. Kuukauden pitämätön loma vähentäisi bruttotuloja keskimääräisellä ansiopäivärahan tasolla noin 1 600 euroa.

Lapsikorotusten poisto

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kaikkien työttömyysetuuksien eli työmarkkinatuen, peruspäivärahan ja ansiopäivärahan lapsikorotukset poistetaan 1.4.2024 lähtien. Hallituksen esityksessä (s. 20) työttömyysetuuksien lapsikorotusten poistamista perustellaan sillä, että lapsikorotukset heikentävät työteon kannustimia nostamalla työttömyysetuuden määrää, ja se voi ohjata henkilön tilanteeseensa nähden väärälle etuudelle, koska lapsikorotukset nostavat etuuden tasoa suhteessa muihin sosiaaliturvaetuuksiin. Esityksen tavoitteissa (s. 22) todetaan myös, että lapsikorotuksen poistaminen osaltaan lisää työttömyysturvan lineaarisuutta.

Vuoden 2022 aikana lapsikorotusta maksettiin noin 188 000 henkilölle. Lapsikorotuksen poistaminen vähentää työttömyysetuuden määrää vuoden 2023 tasossa yhden lapsen perheessä noin 125 euroa kuukaudessa, kahden lapsen perheessä noin 184 euroa kuukaudessa ja vähintään kolmen lapsen perheessä noin 238 euroa kuukaudessa, kun vuoden 2023 ylimääräinen indeksikorotus jätetään huomioon ottamatta. Kahden työttömän vanhemman perheissä vähennys on kaksinkertainen. Soviteltua päivärahaa saavilla vähennykset voivat olla pienempiä. Lapsikorotusten poistolla on suhteellisesti suurin vaikutus työttömän perusturvassa, jossa yhden lapsen perheessä lapsikorotus on 13 prosenttia perusturvaetuudesta ja kolmen tai useamman lapsen perheessä 22 prosenttia.

Lapsikorotuksen poisto vaikuttaa myös elatusvelvollisuuden toteutumiseen. Lasten elatusavun elatusapusopimuksissa määräksi on useissa tapauksissa vahvistettu työttömyysturvan lapsikorotuksen määrä. Esityksen (s. 47) mukaan lapsikorotusten maksamisen ja niiden perinnän poistues-sa tilanteet, joissa elatusvelvollinen ei pysty maksamaan elatusapua elatussopimuksen tai -pää-töksen mukaisesti todennäköisesti lisääntyvät.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on nostettu esille työttömyysetuuden lapsikorotuksen merkitys lapsiperheköyhyyden vähentämisessä. Lapsiperheköyhyys koskettaa nykyisin noin 10 prosenttia lapsista. Köyhyysriskissä ovat erityisesti pienten lasten perheet, monilapsiset perheet

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

ja yhden aikuisen kotitaloudet. Lapsiperheiden köyhyydellä on tutkimusten mukaan pitkäaikaisia kielteisiä vaikutuksia lapsen kehitykseen. Suomi on asettanut Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin tavoitteiden toteuttamiseksi kansalliseksi tavoitteekseen vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrää vuoteen 2030 mennessä 100 000 henkilöllä, joista vähintään kolmasosan tulisi olla alle 18-vuotiaita.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan erityisesti lapsikorotusten poiston osalta huomiota siihen, että hallituksen esityksessä (s. 124) on vain hyvin suppeasti tehty selkoa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksesta ja sen valvontaelimen, YK:n lapsen oikeuksien komitean, Suomea koskevista kannanotoista ja muusta tulkintakäytännöstä. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan talouskriisien aikana taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova lapsen oikeuksien komitea on tuoreissa Suomea koskevissa suosituksissaan suositellut välttämään sellaista sosiaaliturvaetuuksien leikkaamista, joka vaikuttaa köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin (2.6.2023, CRC/C/FIN/CO/5-6).

Esityksen mukaan lapsikorotusten poistolla ei ole vaikutusta kaikkein pienituloisimpien, toimeentulotukeen oikeutettujen työttömyysetuuksien saajiin, koska heillä toimeentulotuki kompensoi lapsikorotusten poiston. Lapsikorotusten poisto lisää paitsi maksettavan toimeentulotuen määrää myös toimeentulotuen saajia. Valiokunta kiinnittää huomiota pitkäaikaisen toimeentulotuen saannin yhteyksiin kannustinongelmiin, terveyden ja hyvinvoinnin ongelmiin sekä ylisukupolvisen huono-osaisuuteen. Lapsuuden perheen pitkäaikainen toimeentulotuen saanti yhdistyy myös suurempaan riskiin jäädä ilman toisen asteen tutkintoa sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle.

Esityksen (s. 125) mukaan erillisellä hallituksen esityksellä (HE 75/2023 vp) tullaan toteuttamaan lapsiperheiden toimeentulon parannuksia nostamalla alle kolmevuotiaiden lapsilisää, lisäämällä lapsilisien yksinhuoltajakorotusta, kehittämällä opiskelijoiden huoltajakorotusta ja korottamalla lapsilisää monilapsisille perheille. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää muiden perheetuuksien korotusta sinänsä kannatettavana, mutta toteaa, että lapsilisien korotukset eivät kohdennu vain niille, joihin nyt ehdotetut työttömyysturvan muutokset kohdistuvat. Ehdotetut lapsilisien korotukset (10—26 e) eivät myöskään määrällisesti kompensoi työttömyysturvan lapsikorotusten poistamista.

Perustuslakivaliokunta (kappale 12) pitää valitettavana, ettei esityksessä ole lapsikorotusten poiston osalta lainkaan tehty selkoa muista toteuttamisvaihtoehdoista vaan ainoastaan viitattu hallitusohjelmaan (s. 79). Perustuslakivaliokunnan lausunnon (kappale 13) mukaan ei kuitenkaan ole 19 §:n 3 momenttiin kiinnittyvää valtiosääntöoikeudellista estettä poistaa lapsikorotuksia, kun otetaan huomioon olemassa olevat tukijärjestelmät. Vaikka ehdotettujen muutosten ei kaikilta osin voida katsoa olevan vähäisiä, eivät nyt ehdotetut työttömyysturvalain muutokset perustuslakivaliokunnan mielestä myöskään muilta osin heikennä niin olennaisesti perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettua perustoimeentulon turvaa, että sääntely ei vastaisi perustuslain 19 §:n 2 momentin vaatimuksia. Perustuslakivaliokunta pitää kuitenkin lausunnossaan perheiden kohtuuttomien tilanteiden estämiseksi tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta vielä selvittää, olisiko ehdotettuja siirtymäsäännöksiä edelleen kehittämällä muutosten voimaantuloa mahdollista por-

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

rastaa siten, että niille, joihin perhekorotusten poistaminen kohdistuu, jäisi ehdotettua enemmän aikaa sopeutua uuteen tilanteeseen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan lapsikorotuksen poiston siirtäminen myöhempään ajankohtaan pienentää etuusmenosta syntyvää säästöä. Jos lapsikorotuksen poisto tulisi voimaan esimerkiksi 2.9.2024, jolloin kaikki työttömyysturvaan suunnitellut muutokset olisivat voimassa, työttömyysetuuksiin arvioitu säästö vähenisi 30 milj. euroa. Selvityksen mukaan lapsikorotusten poistosta arvioitu 70 milj. euron julkisen talouden säästö on tarkoitus kohdentaa uudelleen lapsiperheille hallituksen esityksen HE 75/2023 vp yhteydessä lapsilisien korotuksina, joiden on tarkoitus tulla voimaan samaan aikaan lapsikorotusten poistamista koskevien muutosten kanssa 1.4.2024 alkaen.

Valiokunta yhtyy hallituksen esityksessä (s. 67) esitettyyn näkemykseen siitä, että vanhempien työllisyyttä tukemalla voidaan vähentää lapsiköyhyyttä, koska lapsiköyhyys on usein kytköksissä vanhempien vajaatyöllisyyteen. Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että esityksen työllisyysarvioiden toteutuessakin osa lapsiperheiden vanhemmista ei kuitenkaan työllisty ja pysty työllistymällä parantamaan toimeentuloaan. Valiokunta edellyttää, että esityksessä ehdotettujen muutosten, erityisesti lapsikorotuksen poiston, vaikutuksia lapsiperheiden asemaan ja lapsiköyhyyteen seurataan. Seurannan ja arvioinnin perusteella on toteutettava tarvittavat korjaavat toimet. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että lapsiperheiden palveluja ja työelämää kehitetään tukemaan lapsiperheiden vanhempien työllistymistä.

Kokonaisvaikutukset

Esitykseen sisältyville uudistuksille on arvioitu työllisyyttä lisääviä vaikutuksia lukuun ottamatta suojaosan poistoa, jonka osalta työllisyysvaikutuksen arvioidaan olevan vähäinen. Yhteensä hallituksen esityksessä muutosten arvioidaan lisäävän työllisyyttä 20 400 työllisellä.

Esityksen työllisyysvaikutusarvioinnit ovat suuntaa antavia, sillä eri ryhmät voivat reagoida eri tavalla taloudellisiin kannustimiin. Ansioturvan saajien taloudellinen tilanne on keskimäärin parempi kuin perusturvan saajien ja heistä valtaosa työllistyy avoimille työmarkkinoille kohtuullisen nopeasti, minkä lisäksi ansioturvan saajat reagoivat voimakkaammin työttömyysetuuksien tasoon kuin työmarkkinatuen saajat. Koska perusturvan varassa olevien työttömien työllistymisen esteenä on usein myös muita kuin taloudellisia tekijöitä, etuusleikkausten työllisyysvaikutukset heidän kohdallaan voivat olla pienempiä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy työelämä ja tasa-arvovaliokunnan näkemykseen (s. 5) siitä, että muutosten arviointi on tehty huolellisesti käytettävissä olevaa tietoa ja menetelmiä hyödyntäen. Valiokunta pitää tärkeänä, että vaikutuksia seurataan huolellisesti ja eri keinojen työllisyysvaikutuksia selvitetään.

Hallituksen esityksen kotitalouksien toimeentuloa koskevassa vaikutusarvioinnissa ei ole huomioitu etuusmuutosten vaikutuksia työnhakijoiden käyttäytymiseen ja työllistymiseen. Näin ollen arviot kuvaavat lainsäädäntömuutosten vaikutuksia kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin sellaisessa tilanteessa, jossa kotitaloudet eivät lisäisi työntekeään.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Esityksen mukaan ehdotetut muutokset vaikuttavat käytössä oleviin tuloihin suhteellisesti eniten tulojakauman alimpiin tulokymmenyksiin sijoittuvissa kotitalouksissa. Ehdotetut muutokset vaikuttaisivat vuoden 2019 rekisteriaineistoilla arvioituna noin 280 000 kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin. Useimmissa tapauksissa käytettävissä olevien tulojen pudotus on enimmillään muutaman prosentin luokkaa. Yli 15 prosentin pudotuksia esiintyy noin 3 000 kotitaloudella.

Ehdotettujen muutosten johdosta pienituloisiksi luokiteltavien määrä kasvaa noin 7 200 henkilöllä, joista 3 700 on lapsia (HE s. 47—48), mikä vastaa valiokunnan saaman selvityksen mukaan noin viidesosaa vuodelle 2024 arvioidusta lapsiköyhyyden lisäyksestä. Kaikista pienituloisimpien työttömyysetuuksien saajilla toimeentulotuki ja yleinen asumistuki kompensoivat osittain nyt käsiteltävänä olevassa ehdotuksessa ehdotettujen muutosten vaikutuksia. Toimeentulotuen menojen arvioidaan lisääntyvän noin 60 milj. eurolla ja yleisen asumistuen menon noin 38 milj. eurolla.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toistaa aikaisemman näkemyksensä (mm. StVM 8/2019 vp, StVM 30/2022 vp, StVM 13/2023 vp, StVM 14/2023 vp) siitä, että viimesijaisen ja tarveharkintaisen toimeentulotuen käyttöä ei ole sosiaaliturvan järjestelmän kokonaisuuden ja työn teon kannustimien kannalta tarkoituksenmukaista lisätä ensisijaisten etuuksien muutoksilla. Pitkäaikaisella toimeentulotuen saannilla on todettu olevan yhteys hyvinvoinnin ja terveyden ongelmiin sekä ylisukupolvisen huono-osaisuuteen. Myös perustuslakivaliokunta viittaa lausunnossaan (kappale 14) aikaisempaan tulkintakäytäntöönsä, jossa se on pitänyt huolestuttavana lainsäädäntöä, jonka on arvioitu ohjaavan etuudensaajia viimesijaiseksi tarkoitettun toimeentulotuen saajiksi (ks. myös PeVL 47/2017 vp, PeVL 51/2017 vp, PeVL 40/2018 vp). Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että toimeentulotukeen liittyy muusta sosiaaliturvajärjestelmästä poikkeava tarveharkinta ja menokontrolli (ks. myös PeVL 14/2023 vp, kappale 16).

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että toimeentulotuen määrän ja saajien lisääminen ensisijaisia etuuksia pienentämällä voi vaikeuttaa myös hallitusohjelmassa toimeentulotukilain kokonaisuudistukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamista. Hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa toimeentulotuen kokonaisuudistuksen, joka vahvistaa henkilön itsenäistä selviytymistä, vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta ja selkiyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisena harkintaa vaativana perusturvaan kuuluvana rahaetuutena. Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on vähintään toimeentulotukea tarvitsevien määrän puolittaminen.

Esityksen sukupuolivaikutusten arvioista (s. 66—67) käy ilmi, että monet uudistuksista vaikuttavat useammin naisiin kuin miehiin. Tällaisia uudistuksia ovat työttömyysturvan työssäoloehdon pidentäminen, työttömyysturvan suojaosan poistaminen soviteltua työttömyysetuutta saavilta sekä työttömyysturvan lapsikorotusten poistaminen. Vaikutusarvioinnin mukaan erilaiset vaikutukset naisiin ja miehiin ovat kytköksissä työmarkkinoiden sukupuolittuneisuuteen ja hoivavastuun jakautumiseen. Naiset työskentelevät miehiä useammin määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa. Naiset saavat myös miehiä useammin työttömyysturvan lapsikorotuksia. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan (s. 5) tavoin sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että muutosten yhteisvaikutukset esimerkiksi naisiin ja naisten toimeentuloon sekä lapsiperheisiin voimistuvat, koska esityksessä ehdotetut toimenpiteet voivat kohdistua samanaikaisesti samoihin henkilöihin.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan (s. 5) näkemykseen siitä, että työmarkkinoiden eriytyminen naisten ja miesten töihin on Suomessa sitkeä ongelma, jonka purkamiseen tulee pyrkiä määrätietoisesti. Hallitusohjelmassaan hallitus on sitoutunut selvittämään toimia ammattialojen sukupuolen mukaisen eriytymisen vähentämiseksi.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on myös kiinnitetty huomiota ehdotettujen muutosten vaikutuksiin epätyypillisissä työsuhteissa työllistyvien työntekijöiden asemaan. Ehdotettujen muutosten ei katsota kaikilta osin tukevan epätyypillisten työsuhteiden ja erityisesti luovien alojen työttömyysturvan kehittämistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä ehdotettujen muutosten vaikutuksia epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien henkilöiden työttömyysturvaan seurataan ja ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi. Hallitusohjelman mukaan kulttuurialan ja luovien alojen tekijöiden sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyviä ongelmia on tarkoitus ratkaista osana sosiaaliturvauudistusta. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään freelancereiden asemaan. Hallitusohjelman mukaan on tarkoitus huolehtia taiteen vapaudesta, tekijöiden hyvinvoinnista, osaajien riittävydestä ja työmarkkinan toimivuudesta.

Yhteisvaikutukset ja seuranta

Työttömyysetuuksien saajien toimeentuloon vaikuttaa nyt käsiteltävänä olevan esityksen lisäksi muut samanaikaisesti voimaantulevat sosiaaliturvaa koskevat muutokset, kuten yleisen asumistuen tason laskeminen (HE 74/2023 vp), etuuksien indeksijäädytys ja lapsilisien korotukset (HE 75/2023 vp) sekä toimeentulotukilain asumismenojen sääntelyn kiristäminen (HE 58/2023 vp). Työttömyysturvaan ehdotetut muutokset lisäävät yleisen asumistuen ja toimeentulotuen tarvetta. Yleisen asumistuen tason laskeminen, toimeentulotuen asumismenoja koskevan sääntelyn kiristäminen ja etuuksien indeksijäädytys puolestaan vaikuttavat työttömyysetuuksia saavien toimeentuloon.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut asumistuen ja työttömyysturvan muutoksia ja etuuksien indeksijäädytysten yhteisvaikutuksista erillisen selvityksen (Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi, sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Selvityksen mukaan pienituloisuus tulee kasvamaan ja sosiaaliturvan muutokset kohdistuvat voimakkaimmin kahteen pienituloisimpaan tulokymmenykseen. Etuudensaajaryhmien välisessä tarkastelussa suhteellisesti suurimmat vaikutukset kohdistuvat opiskelijoihin ja työttömiin ansioturvan saajiin. Työttömyysetuuksia saavissa kahden vanhemman perheissä vaikutukset ovat suhteellisesti selvästi pienempiä kuin yhden aikuisen perheissä. Perhetyyppittäin tarkasteltaessa havaittiin, että selvästi suurimmat vaikutukset kohdistuvat nuoriin yhden hengen talouksiin ja nuoriin lapsettomiin pareihin. Lapsiperheisiin kohdistuvat vaikutukset ovat kokonaisuudessa pienempiä kuin työikäisiin lapsettomiin kotitalouksiin. Yksinhuoltajissa häviäjiä on myös suuri osuus, mutta käytettävissä olevien tulojen pieneneminen yli 10 prosentilla on harvinaisempaa kuin työikäisissä yhden hengen talouksissa. Selvitys ei sisällä arviota toimeentulotuen muutosten vaikutuksista.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää perustuslakivaliokunnan (kappale 18) tavoin valtioneuvoston huomiota eduskunnan käsiteltävinä olevien esitysten yhteisvaikutusten arviointien puutteisiin erityisesti niiden perus- ja ihmisoikeusvaikutuksien osalta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy myös perustuslakivaliokunnan näkemykseen siitä, että valtioneuvoston on välttämätöntä

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

seurata tarkasti esityksen vaikutuksia erityisesti perustuslain 19 §:ssä turvattujen oikeuksien kanalta ja ryhtyä tarvittaessa havaittujen ongelmien korjaamiseen.

Esityksessä ehdotetaan merkittäviä muutoksia soviteltuun työttömyysetuuteen, lapsikorotuksiin, työttömyyspäiväraha-oikeuden syntymiseen ja päivärahan suuruuden määräytymiseen ja muutosten vaikutuksia on välttämätöntä seurata ja arvioida jälkikäteen. Esityksen (s. 116) mukaan lapsikorotuksien poiston vaikutuksia lapsiperheiden asemaan ja lapsikäyhyteen ja sovittelun suojaosan poistamisen vaikutuksia osa-aikatyön tekemiseen, lisätyötuntien vastaanottamiseen, lisätulojen hankkimiseen sekä siirtymisiin osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön tullaan selvittämään. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että tilastollisen seurannan lisäksi vaikutuksia selvitetään seurantatutkimuksella, koska esimerkiksi työllisyyden kannusteisiin vaikuttaa erityisesti talouden suhdannetilanne eikä muutosten vaikutuksia ole siten mahdollista suoraan arvioida tilastojen perusteella. Seurantatutkimukseen tulee yhdistää myös perustuslakivaliokunnan edellyttämä perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi.

Hallituksen esityksessä ehdotetun esitettyjä muutoksia koskevan jälkiseurannan ja -arvioinnin lisäksi perusturvan riittävyyttä arvioidaan kattavasti neljän vuoden välein perusturvan riittävyyden arviointiraportissa kansaneläkeindeksistä annetun lain 4 a §:n mukaisesti. Perusturvan riittävyyttä arvioitaessa otetaan huomioon henkilön tai kotitalouden saamat Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemat etuudet sekä toimeentulotuki.

Seurantaa tapahtuu myös ihmisoikeussopimuksiin liittyvien määräaikaissopimusten muodossa. Suomi on sitoutunut sekä YK:n että Euroopan neuvoston (EN) piirissä tehtyihin ihmisoikeussopimuksiin. Näistä sosiaaliturvan kannalta tärkeimpiä ovat EN:n Uudistettu sosiaalinen peruskirja sekä YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus. Ihmisoikeussopimusten toimeenpanon valvontamekanismit määrittävät sopimuksissa. Käytännössä valvonta tapahtuu valtioiden toimittamien määräaikaissopimusten kautta.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

8. Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

13 §. Kuntoutus-, koulutus- ja työntekomahdollisuuden järjestäminen. Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi uuden lakiehdotuksen laiksi työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 13 §:n muuttamisesta. Valiokunta ehdottaa muutettavaksi kyseisen pykälän 3 momenttia siten, että säädöksestä poistetaan voimassa olevaa työssäoloehdon kesto vastaava kuuden kuukauden velvoitetyön keston määritelmä. Esityksessä ehdotetaan työssäoloehdon pidentämistä 12 kuukauteen ja velvoitetyöllistämisen tarkoituksena on ollut turvata mahdollisuus täyttää palkan- saajan työssäoloehto velvoitetyöllä. Vastaavaa muutosta on ehdotettu julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettuun lakiin lakiehdotuksessa 7. Työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 13 §:n 3 momentissa viitataan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 ja 2 §:iin, joissa määriteltäisiin velvoitetyöllistämisen kesto työssäoloehdon täyttymisen kautta. Ehdotetun muutoksen myötä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain välille ei jää ristiriitaista määritelmää velvoitetyöllistämisen kesto.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 73/2023 vp sisältyvät 1.—7.lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy uuden, 8. lakiehdotuksen. (Valiokunnan uusi lakiehdotus)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 2 momentti ja 5 §:n 4 momentti, 6 luvun 6 §, 7 luvun 4 §:n 2 momentti ja 11 luvun 9 a §, sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 2 momentti ja 5 §:n 4 momentti laissa 1318/2018, 6 luvun 6 § laissa 1217/2019, 7 luvun 4 §:n 2 momentti laissa 1188/2009 ja 11 luvun 9 a § laissa 585/2008,

muutetaan 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohta, 3 luvun 6 §:n 4 momentti, 4 luvun 5 §, 5 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 ja 4 a §, 5 §:n 3 momentti, 9 ja 11 §, 13 §:n 1 momentti, 6 luvun 4 §:n 1 ja 4 momentti, 7 luvun 10 §:n 1 momentti, 8 luvun 2 §:n 1 ja 3 momentti ja 10 luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohta laissa 1380/2021, 3 luvun 6 §:n 4 momentti laissa 1005/2012, 4 luvun 5 § laeissa 1049/2013 ja 1035/2022, 5 luvun 2 §:n 1 momentti laissa 1318/2018, 5 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 1049/2013, 5 luvun 4 § osaksi laeissa 1049/2013 ja 1457/2016, 5 luvun 4 a § laissa 1457/2016, 5 luvun 5 § :n 3 momentti laissa 1654/2015, 5 luvun 9 § laissa 361/2010, 5 luvun 11 § laissa 918/2012, 5 luvun 13 §:n 1 momentti ja 7 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 1138/2017, 6 luvun 4 §:n 1 momentti laissa 1526/2016, 8 luvun 2 §:n 1 ja 3 momentti laissa 906/2017 ja 10 luvun 5 §:n 2 momentti laissa 1001/2012, sekä

lisätään 3 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1354/2007 ja 1005/2012, siitä lailla 1005/2012 kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti, 5 lukuun uusi 4 b § sekä 14 lukuun uusi 1 b ja 1 c § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

2 a luku

Työvoimapoliittisesti moitittava menettely

10 §

Jatkuva työnhakuun ja työvoimapalveluihin liittyvä menettely

Oikeus työttömyysetuuteen palautuu työssäolovelvoitteen asettamiseen johtaneen menettelyn jälkeen, kun henkilö on yhteensä vähintään 12 kalenteriviikkoa:

1) ollut työssäoloehtoon luettavassa työssä tai työssä, josta hän on ansainnut vakuutuksenalais-
ta vakiintunutta palkkaa 5 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla; tehty työ ja siitä mak-
settu palkka otetaan huomioon vain kerran;

3 luku

Etuuden saamisen yleiset rajoitukset

6 §

Muut rajoitukset

Yli kahden viikon pituisen kokoaikaisen työsuhteen päättyessä lain taikka työ- tai virkaehto-
sopimuksen mukaan maksettava lomakorvaus estää työttömyysetuuden myöntämisen ajalta, jol-
le etuus jaksotetaan työsuhteen päättymisestä lukien henkilön viimeisimmästä työsuhteesta saa-
man palkan perusteella. Jos lomakorvaus on maksettu työsuhteen päättymisen jälkeen, jaksotus
voidaan tehdä lomakorvauksen maksamisajankohdasta lukien.

Edellä 1—3 momentissa tarkoitettu jaksotus tehdään jakamalla taloudellinen etuus, lomakor-
vaus tai rahakorvaus viimeisimmän työsuhteen päiväpalkalla. Palkka määritetään soveltuvin osin
kuten ansiopäivärahan perusteena oleva palkka, mutta tuloista ei tehdä työntekijän eläkemaksus-
ta ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksusta johtuvaa vähennystä. Jaksotusta varten 1 ja 2
momentissa tarkoitettut etuudet lasketaan tarvittaessa yhteen. Päiväpalkan määrittämisestä voi-
daan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

4 luku

Soviteltu ja vähennetty työttömyysetuus

5 §

Etuuden määrä

Soviteltu työttömyysetuus lasketaan siten, että etuus ja 50 prosenttia saadusta tulosta voivat sovittelujakson aikana yhteensä nousta määrään, joka etuutena muutoin olisi voitu maksaa.

Sovittelun ansiopäivärahan määrä lasketaan siten, että se ja tulo sovittelujakson aikana yhteensä ovat enintään ansiopäivärahan perusteena olevan palkan suuruinen, kuitenkin vähintään niin paljon kuin henkilöllä olisi oikeus saada peruspäivärahana.

5 luku

Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

2 §

Palkansaajan oikeus työttömyyspäivärahaan

Ansiopäivärahaan on oikeus palkansaajakassan jäsenenä (*vakuutettu*), joka on ollut vakuutettuna vähintään 12 edellistä kuukautta ja joka kalenterikuukausina, joina on ollut vakuutettuna, on täyttänyt 3 §:n 1 momentin mukaisen työssäoloehdon.

— — — — —

3 §

Palkansaajan työssäoloehto

Palkansaajan työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 28 lähinnä edellisen kuukauden aikana (*tarkastelujakso*) kerryttänyt yhteensä vähintään 12 työssäoloehtokuukautta.

— — — — —

4 §

Palkansaajan työssäoloehdon kertyminen

Työssäoloehtokuukaudeksi luetaan sellainen kalenterikuukausi, jona henkilölle on maksettu vakuutuksenalaista vakiintunutta palkkaa vähintään 930 euroa. Työssäoloehtokuukaudeksi luetaan myös sellaiset kaksi erillistä kalenterikuukautta (*puolikas työssäoloehtokuukausi*), joiden kummankin aikana maksettu vakuutuksenalainen vakiintunut palkka on alle 930 euroa mutta vähintään 465 euroa.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Palkan on oltava työehtosopimuksen mukainen. Jos alalla ei ole työehtosopimusta, kokoajan työn palkan on oltava vähintään 1 134 euroa kuukaudessa.

Työssäoloehtokuukauteen ei lueta:

- 1) palkkaa työstä, jota henkilö on tehnyt osasairauspäivärahaa saadessaan;
- 2) henkilölle maksettua työ- tai virkaehtosopimuksen perusteella alennettua sairausajan palkkaa;
- 3) työaikapankkiin siirrettyyn työaikaan perustuvaa palkkaa tai korvausta.

Kukin työssäoloehtokuukausi luetaan työssäoloehtoon vain kerran.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin työssäoloehdossa huomioon otettavasta tulosta ja tulon kohdentamisesta.

4 a §

Palkansaajan työssäoloehdon kertyminen palkkatuetussa työssä ja työllistymistä edistävässä palvelussa

Palkkatuetussa työssä työssäoloehtoon luetaan 75 prosenttia työssäoloehtokuukausista. Mahdollinen pyöristys tehdään alaspäin lähimpään täyteen työssäoloehtokuukauteen. Palkkatuettaa työtä koskevaa rajoitusta ei kuitenkaan sovelleta, jos palkkatuettu työ on järjestetty julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 §:n nojalla.

Työssäoloehtoon luetaan myös sellaiset täydet kalenteriviikot, joina henkilö on ollut 60 vuotta täytettyään työ- ja elinkeinotoimiston julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 §:n 2 momentin perusteella järjestämässä työllistymistä edistävässä palvelussa. Kalenteriviikot muunnetaan laskennallisesti työssäoloehtokuukausiksi siten, että työssäoloehtokuukauteen sisältyy neljä kalenteriviikkoa ja puolikkaaseen työssäoloehtokuukauteen kaksi kalenteriviikkoa.

4 b §

Palkansaajan työssäoloehdot koskevat poikkeukset

Jos kalenterikuukauden aikana maksetaan palkkaa tavanomaisesta palkanmaksujaksosta poiketen kuukautta pidemmältä ansaintajaksolta, palkka jaetaan vaikuttamaan maksukuukausi mukaan lukien yhtä monelle sitä edeltävälle tai seuraavalle kalenterikuukaudelle, jona palkkaa on ansaittu. Palkka kohdistetaan vaikuttamaan niille kalenterikuukausille, joiden aikana palkka on ansaittu, jos henkilölle maksetaan kuukautta pidemmältä jaksolta ansaittua bonusta tai muuta tulokseen perustuvaa palkkaa tai muuta vastaavaa palkkaa tai palkkiota.

Jos palkka maksetaan tavanomaista maksukuukautta myöhemmin työnantajasta johtuvasta viiveestä, palkka kohdistetaan vaikuttamaan sille kalenterikuukaudelle, jona palkka olisi tullut ilman viivästystä maksettavaksi.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa työssäoloehtokuukaudeksi luetaan kalenterikuukausi, jona henkilön ansaittu tai kalenterikuukaudelle kohdistettu tulo on 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu määrä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin työssäoloehdossa huomioon otettavan palkan kohdentamisesta.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Peruspäivärahan myöntämisen edellytyksenä olevaan työssäoloeseen työssäoloehtokuukau-
deksi voidaan urheilutoiminnassa lukea kalenterikuukausi, jona henkilölle urheilemisesta mak-
settu veronalainen tulo on ollut vähintään 4 §:n 1 momentissa säädetyn mukainen määrä.

5 §

Palkansaajalle hyväksi luettavat työssäolo- ja vakuutuskaudet

Jos palkansaajakassan jäsen kassasta erottuaan kuukauden kuluessa liittyy uudelleen palkan-
saajakassaan, hänen hyväkseen luetaan hänen aiemman jäsenyytensä aikana kerryttämänsä työs-
säoloehto ja vakuutettunaoloaika.

9 §

Toisessa valtiossa täyttyneet vakuutus- ja työskentelykaudet

Jos Suomen tekemän sosiaaliturvasopimuksen taikka sosiaaliturva-asetuksen tai perusasetuk-
sen säännösten mukaan muussa valtiossa täyttyneet vakuutus- tai työskentelykaudet on luettava
työssäoloeseen, edellytyksenä niiden huomioon ottamiselle on, että henkilö on kerryttänyt työs-
säoloehtokuukauden tai henkilö on työskennellyt yrittäjänä vähintään neljä kuukautta Suomessa
välittömästi ennen työttömyyttä.

11 §

Työssäoloehto eräissä tilanteissa

Henkilölle, joka on saanut tämän lain mukaista työttömyyspäivärahaa sosiaaliturva-asetuksen
tai perusasetuksen mukaisesti aikana, jona hän on hakenut työtä toisesta jäsenvaltiosta, ja joka ei
ole kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hän lähti maasta, palannut työnhakijaksi Suomeen,
maksetaan työttömyyspäivärahaa uudelleen vasta, kun hän on:

- 1) kerryttänyt työssäoloehtokuukauden;
- 2) ollut julkisesta työvoima ja yrityspalvelusta annetun lain 5 luvussa tarkoitetussa työvoima-
koulutuksessa neljä viikkoa; tai
- 3) opiskellut julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 6 luvussa tarkoitettuja työt-
tömyysetuudella tuettuja työnhakijan omaehtoisia opintoja neljä viikkoa

13 §

Ostavastuu aika

Työttömyyspäivärahaa maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana
työ- ja elinkeinotoimistossa yhteensä seitsemää täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdek-
san peräkkäisen kalenteriviikon aikana. Omavastuu aika asetetaan kerran 6 luvun 7 §:ssä säädet-
tyä työttömyyspäivärahan enimmäisaikaa kohti.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

4 §

Palkansaajan ansiopäivärahan perusteena oleva palkka

Palkansaajan ansiopäivärahan perusteena oleva palkka lasketaan henkilölle työssäoloehdossa huomioitavina työssäoloehtokuukausina maksetun ja 5 luvun 4 b §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa työssäoloehtokuukautena ansaitun tai työssäoloehtokuukaudelle kohdistetun vakiintuneen palkan perusteella työttömyyttä edeltäneeltä ajanjaksolta, jona henkilö on täyttänyt palkansaajan työssäoloehdon. Jos työ ja siitä saatava palkkatulo on ollut kausiluonteista, ansioon suhteutettu päiväraha lasketaan vuositulosta. Päivärahan perusteena olevaa palkkaa laskettaessa työssäoloehtokuukausissa huomioitavaan kalenterikuukauteen katsotaan sisältyvän 21,5 päivää, ja palkasta tai vuositulon työtulo-osuudesta vähennetään 60 prosenttia sairausvakuutuslain 18 luvun 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua sairausvakuutuksen päivärahamaksun, työntekijän eläkelain 153 §:ssä tarkoitettua työntekijän työeläkevakuutusmaksun ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 18 §:n 1 momentissa tarkoitettua palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun yhteismäärästä, josta on vähennetty 2,68 prosenttiyksikköä.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin vakiintuneesta palkkatulosta ja siinä huomioon otettavista tuloista, tulojen selvittämisestä sekä vuositulon määrittämisestä.

7 luku

Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset

10 §

Omavastuu aika

Työmarkkinatukea maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana työ- ja elinkeinotoimistossa yhteensä seitsemää täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

8 luku

Alueellisen liikkuvuuden tukeminen

2 §

Liikkuvuusavustuksen määrä

Liikkuvuusavustus on 6 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun peruspäivärahan suuruinen.

Oikeus 2 momentissa tarkoitettuun korotukseen ratkaistaan työn tai siihen liittyvän koulutuksen alkamisajankohdan mukaisesti.

10 luku

Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavaa etuutta koskevat säännökset

5 §

Työvoimakoulutusta koskevat erityissäännökset

Jos opiskelijalla on oikeus työttömyysetuuteen 1 momentin 1 kohdan perusteella, hänelle maksetaan koulutuksen ajalta peruspäivärahaa, ansiopäivärahan perusosaa tai työmarkkinatukea. Jos opiskelijalla on oikeus työttömyysetuuteen 1 momentin 2 kohdan perusteella, hänellä on oikeus myös 6 luvun 2 §:n 1 momentin mukaiseen ansiopäivärahan ansio-osaan.

14 luku

Erinäisiä säännöksiä

1 b §

Kansaneläkeindeksillä tehtävä tarkistus

Edellä 5 luvun 4 §:n 1 momentissa mainittuja määriä tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta lukien kansaneläkeindeksistä annetun laissa tarkoitetulla kansaneläkeindeksillä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut määrät ovat vuoden 2023 tasossa. Määriä tarkistettaessa ne pyöristetään ne lähimpään euroon.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

1 c §

Työssäolokuukauden laskennallinen muuntaminen kalenteriviikoiksi

Edellä 5 luvun 4 ja 4 b §:ssä tarkoitettuun työssäoloehtokuukauteen katsotaan sisältyvän neljä kalenteriviikkoa ja puolikkaaseen työssäoloehtokuukauteen kaksi kalenteriviikkoa sovellettaessa 2 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohtaa tai 7 luvun 2 §:n 3 momentin 1 kohtaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 3 luvun 6 §:n 2 ja 4 momenttia sovelletaan vuosilomakorvaukseen, joka maksetaan tämän lain voimaantultua päättyneen työsuhteen perusteella.

Työttömyysetuuden maksamiseen ennen 1 päivää huhtikuuta 2024 alkaneelta hakujaksolta sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olutta 4 luvun 5 §:ää.

Ennen 2 päivää syyskuuta 2024 täyttyneeseen palkansaajan työssäoloehtoon ja siihen perustuvan ansiopäivärahan määrään sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lain 5 luvun 3 §:n 1 momenttia sovelletaan työnhakijaan 2 päivästä syyskuuta 2024 alkaen sen jälkeen, kun työssäoloehdossa voidaan huomioda vähintään yksi 5 luvun 4 ja 4 b §:ssä tarkoitettu työssäoloehtokuukausi tai puolikas työssäoloehtokuukausi. Ennen 2 päivää syyskuuta 2024 olevalta ajalta työssäoloehtoon huomioitavat kalenteriviikot muutetaan työssäoloehtokuukausiksi siten, että yhteensä kolme tai neljä työssäoloehto kerryttävää kalenteriviikkoa tuottaa yhden työssäoloehtokuukauden, ja yksi tai yhteensä kaksi työssäoloehto kerryttävää kalenteriviikkoa tuottaa puolikkaan työssäoloehtokuukauden. Työssäoloehto kerryttävät kalenteriviikot voidaan huomioda työssäoloehtokuukausissa vain kerran.

Lain 5 luvun 4 §:n 1 momenttia ei sovelleta palkkaan, joka on ansaittu ennen 2 päivää syyskuuta 2024 mutta maksetaan 2 päivä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

Lain 5 luvun 13 §:n 1 momenttia ja 7 luvun 10 §:n 1 momenttia sovelletaan, jos omavastuu aika alkaa tämän lain tultua voimaan.

Kumottua lain 6 luvun 6 §:ää, 7 luvun 4 §:n 2 momenttia ja 11 luvun 9 a §:ää sovelletaan maksettaessa työttömyysetuutta 31 päivään maaliskuuta 2024 ja vastaavasti 8 luvun 2 §:n 1 momenttia sovelletaan maksettaessa työttömyysetuutta 1 päivästä huhtikuuta 2024.

Sen estämättä, mitä 6 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetään, jos työssäoloehdossa on huomioitu työssäoloa 2.9.2024 edeltävältä ajalta, päivärahan perusteena olevaa palkkaa laskettaessa 5 momentin perusteella muodostettuihin työssäoloehtokuukausiin katsotaan sisältyvän yhtä monta työpäivää kuin sisältyy kalenteriviikoihin, jotka mainituissa työssäoloehtokuukausissa on huomioitu.

Lain 14 luvun 1 c §:ää sovelletaan 2 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyyn työttömyysturva-oikeuden palautumiseen ja 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädettyyn työssäolovelvoitteen lakkaamiseen siltä osin, kuin työ on tehty 2 päivänä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

Lain 14 luvun 1 c §:ää sovelletaan 2 a luvun 14 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se on laissa 918/2012, säädettyyn työssäolovelvoitteen lakkaamiseen siltä osin, kuin työ on tehty 2 päivänä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Jos työ- ja elinkeinotoimistolla on ollut velvollisuus järjestää mahdollisuus työllistymistä edistävään palveluun tai palkkatuettuun työhön julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla viimeistään 1 päivästä syyskuuta 2024 alkaen ja palkkatuettu työ luetaan palkansaajan työssäoloeseen, työssäoloehdon pituuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 5 luvun 3 §:n 1 momenttia.

Jos kunnan velvollisuus järjestää palkkatuettua työtä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla on alkanut viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2024 ja palkkatuettu työ luetaan palkansaajan työssäoloeseen, työssäoloehdon pituuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 5 luvun 3 §:n 1 momenttia.

Kumottua lain 5 luvun 2 §:n 2 momenttia, 3 §:n 2 momenttia ja 5 §:n 4 momenttia sovelletaan maksettaessa ansiopäivärahaa sellaiselle 2 §:n 2 momentissa tarkoitetulle yrittäjän ei omistavalle perheenjäsenelle, jonka työssäoloehdossa huomioidaan vähintään yksi tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 5 luvun 3 §:n mukainen työssäoloehdot kerryttävä kalenteriviikko.

2.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta annetun lain 5 ja 7 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain muuttamisesta annetun lain (385/2023) 5 luvun 4 a § ja 13 §:n 1 momentti sekä ja 7 luvun 10 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 385/2023, seuraavasti:

5 luku

Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

4 a §

Palkansaajan työssäoloehdon kertyminen palkkatuetussa työssä ja työllistymistä edistävässä palvelussa

Palkkatuetussa työssä työssäoloeseen luetaan 75 prosenttia työssäolohtokuukausista. Mahdollinen pyöristys tehdään alaspäin lähimpään täyteen työssäolohtokuukauteen. Palkkatuettua työtä koskevaa rajoitusta ei kuitenkaan sovelleta, jos palkkatuettu työ on järjestetty työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n nojalla.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Työssäoloehtoon luetaan myös sellaiset täydet kalenteriviikot, joina henkilö on ollut 60 vuotta täytettyään työvoimaviranomaisen työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n 2 momentin perusteella järjestämässä työllistymistä edistävässä palvelussa. Kalenteriviikot muunnetaan laskennallisesti työssäolohtokuukausiksi siten, että työssäolohtokuukauteen sisältyy neljä kalenteriviikkoa ja puolikkaaseen työssäolohtokuukauteen kaksi kalenteriviikkoa.

13 §

Omapastuuuauka

Työttömyyspäivärahaa maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana työvoimaviranomaisessa yhteensä seitsemää täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana. Omapastuuuauka asetetaan kerran 6 luvun 7 §:ssä säädettyä työttömyyspäivärahan enimmäisaikaa kohti.

— — — — —

7 luku

Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset

10 §

Omapastuuuauka

Työmarkkinatukea maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana työvoimaviranomaisessa yhteensä seitsemää täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 8 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 522/2018, seuraavasti:

8 §

Peruspäivärahan rahoitus

Työllisyysrahasto maksaa sosiaali- ja terveysministeriön välityksellä Kansaneläkelaitokselle 23 §:ssä tarkoitetun osuuden työttömyysturvalain mukaisten peruspäivärahojen ja niihin liittyvien korotusosien rahoitukseen. Muilta osin menot rahoitetaan Kansaneläkelaitokselle maksettavalla valtionosuudella.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

4.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta annetun lain (387/2023) 8 §:n 1 momentti, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

8 §

Peruspäivärahan rahoitus

Työllisyysrahasto maksaa sosiaali- ja terveysministeriön välityksellä Kansaneläkelaitokselle 23 §:ssä tarkoitetun osuuden työttömyysturvalain mukaisten peruspäivärahojen ja niihin liittyvien korotusosien rahoitukseen. Muilta osin menot rahoitetaan Kansaneläkelaitokselle maksettavalla valtionosuudella ja peruspäivärahan saajan kotikunnan rahoitusosuudella.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

5.

Laki

työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyyskassalain (603/1984) 25 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 1 momentti on laissa 971/2013 ja 2 momentti on laissa 1313/2019, seuraavasti:

25 §

Yrittäjäkassan maksamien etuuksien rahoitus

Valtionosuutena maksetaan yrittäjäkassan työttömyysturvalain 5 luvun 7 §:n nojalla maksamista päivärahoista työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa vastaava määrä. Lomautusajalta ja työnteon keskeytysajalta työttömyysturvalain 2 luvun 7 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohdan nojalla maksettuihin ansiopäivärahoihin ei kuitenkaan makseta valtionosuutta.

Jos ansiopäiväraha maksetaan työttömyysturvalain 4 luvun mukaisesti soviteltuna tai vähennettynä, valtionosuutena maksetaan se määrä, joka vastaa peruspäivärahan suhteellista osuutta kustakin täydestä työttömyysturvalain 6 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan määräytyvästä työttömyyspäivärahasta.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

6.

Laki

työttömyyskassalain muuttamisesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyyskassalain muuttamisesta annetun lain (388/2023) 25 §:n 1 momentti seuraavasti:

25 §

Yrittäjäkassan maksamien etuuksien rahoitus

Valtionosuutena maksetaan yrittäjäkassan työttömyysturvalain 5 luvun 7 §:n nojalla maksamista päivärahoista kustakin ansiopäivärahasta työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa vastaava määrä siihen saakka, kunnes henkilölle on tullut maksetuksi työttömyyspäivärahaa yhteensä 100 päivältä. Tämän jälkeen valtionosuutena maksetaan peruspäivärahaa vastaava määrä vähennettynä työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitetulla ansiopäivärahan saajan kotikunnan rahoitusosuudella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 11 luvun 1 §:n 3 momentti ja 2 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat 11 luvun 1 §:n 3 momentti laissa 371/2023 ja 2 §:n 2 momentti laissa 1050/2013, seuraavasti:

11 luku

Työllistämisvelvoite

1 §

Kuntoutus-, koulutus- tai työntekomahdollisuuden järjestäminen

Jos 1 tai 2 momentissa tarkoitettu työtön työnhakija ei työllisty avoimille työmarkkinoille eikä hänelle voida järjestää soveltuvaa työttömyysturvalaissa tarkoitettua työllistymistä edistävää palvelua, kuntoutusta tai palkkatuetta työtä muun kuin kunnan palveluksessa 1 tai 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, hänen kotikuntansa on työ- ja elinkeinotoimiston osoituksesta järjestettävä hänelle työntekomahdollisuus (työllistämisvelvoite). Kunnan on järjestettävä työntekomahdollisuus siten, että työllistettävä voi aloittaa työn työttömyyspäivärahan enimmäisajan täytyttyä. Työllistämisvelvoitteen perusteella järjestettävän työn tulee olla kestoltaan sellainen, että työnhakija täyttää työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevan työssäoloehdon työn päättyessä.

2 §

Työllistämisvelvoitteen rajoitukset ja lakkaaminen

Työttömyysturvalaissa säädetyn työssäoloehdon tarkastelujakson kuluessa tehty työssäoloehdoton luettava työ ja osallistuminen työssäoloehdoton luettavaan työllistymistä edistävään palveluun vähentävät työllistämisvelvoitteen perusteella järjestettävän työn kesto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Jos työ- ja elinkeinotoimistolla on ollut velvollisuus järjestää mahdollisuus työllistymistä edistävään palveluun tai palkkatuettuun työhön lain 11 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla viimeistään 1 päivästä syyskuuta 2024 alkaen, työllistymistä edistävä palvelu ja palkkatuettu työ on järjestettävä kestoaltaan vähintään sellaisena, että palvelu tai työ täyttää työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevan työssäoloehdon sellaisena kuin työssäoloehto oli laissa 1049/2013.

Jos kunnan velvollisuus järjestää palkkatuettua työtä lain 11 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla on alkanut viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2024, työllistämisvelvoitteen keston sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 11 luvun 1 §:n 3 momenttia ja 2 §:n 2 momenttia.

Valiokunnan uusi lakiehdotus

8.

Laki

työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain (1269/2020) 13 §:n 3 momentti seuraavasti:

13 §

Kuntoutus-, koulutus- ja työntekomahdollisuuden järjestäminen

Jos 1 tai 2 momentissa tarkoitettu työtön työnhakija ei työllisty avoimille työmarkkinoille eikä hänelle voida tarjota soveltuvaa työttömyysturvallaissa tarkoitettua työllistymistä edistävää palvelua, kuntoutusta tai palkkatuettua työtä muun kuin kunnan palveluksessa, kunnan on järjestettävä hänelle työntekomahdollisuus ~~kuuden kuukauden ajaksi~~ julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 ja 2 §:n mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa työttömyysturvaa koskevien muutosten vaikutuksia erityisesti lapsiperheiden toimeentuloon, eri työntekijäryhmien työllistymiseen kokoaika- ja osa-aikatyöhön ja eri sosiaaliturvaetuuksia koskevien muutosten mahdollisia yhteisvaikutuksia työttömyysetuuksia saavien toimeentuloon sekä ryhtyy tarvittaessa havaittujen ongelmien korjaamiseen ja kannustinloukkujen purkamiseksi siten, että työllistyminen sekä osa-aikaiseen että erityisesti kokopäiväiseen työhön on kaikissa tilanteissa etuuksien saajalle taloudellisesti kannattavaa.

Helsingissä 4.12.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Kim Berg sd
jäsen Bella Forsgrén vihr (osittain)
jäsen Hilkka Kemppi kesk (osittain)
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Päivi Räsänen kd (osittain)
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Henrik Wickström r
jäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Jari Koskela ps
varajäsen Milla Lahdenperä kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

Vastalause 1

Perustelut

Työmarkkinat kaipaavat uudistamista. Uudistaminen pitää kuitenkin tapahtua oikeudenmukaisesti ja reilusti. Vihreät kannattaa sellaista työllisyyspolitiikkaa, jossa työttömyys ei merkitse koko talouden romahtamista, vaan jossa on aito mahdollisuus etsiä uutta työtä ja kouluttautua uudelleen. Samalla on tärkeää huomioida, että pitkäaikaistyöttömän työllistyminen on vaikeaa. Suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää on syytä yksinkertaistaa ja työikäisen väestön määrän vähentyessä ja huoltosuhteen heikentyessä on myös pyrittävä varmistamaan, että kannusteet työllistyä ja ottaa työtä vastaan ovat oikeasuhteiset.

Nyt Orpon hallitus uudistaa kuitenkin työmarkkinoita rikkovalla ja epäoikeudenmukaisella tavalla. Hallituksen leikkaukset osuvat niihin, jotka ovat jo ennestään vaikeimmassa asemassa. Lapsikorotuksen poistaminen ajaa entistä suuremman joukon jo valmiiksi heikossa asemassa olevia lapsiperheitä, yksinasuvia ja pienituloisia ahtaalle. SOSTE:n arvion mukaan hallituksen sosiaaliturvaleikkausten seurauksena lähes 17 000 lasta siirtyy köyhyysrajan alapuolelle.

Samalla ansioturvan suojaosien poisto heikentää työn vastaanottamisen kannustimia. Työmarkkinat ovat muutoksessa: tulevaisuudessa osa-aikatyö tulee lisääntymään, ei vähenemään. Osa-aikainen työskentely auttaa saamaan työn syrjästä kiinni, ja edistää heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä.

Vaikka hallituksen toimet kokonaisuudessaan eivät ole perusteltuja, osana tasapainoista kokonaisuutta osa esityksen toimista on kannatettavia. Ansiosidonnaista työttömyysturvaa on syytä uudistaa. Samalla kuitenkin tulee huolehtia, että jokainen saa tarvitsemansa tuen uudelleen työllistymiseen ja että muutoksilla ei syvennetä lapsiperheköyhyyttä ja sysätä ihmisiä yhä kauemmaksi työstä. Työllisyyden edistämisestä, kotoutumisesta ja täsmätyökykyisten palveluista ei tulisi leikata.

Ansiosidonnaista on kuitenkin mahdollista uudistaa reilulla tavalla. Ansioturvan uudistamisen pidemmän aikavälin tavoitteena tulisi olla siirtyminen kohti yleistä ansioturvaa.

Lapsiperheköyhyyttä ei tule syventää

Pidän huolestuttavana hallituksen aikeita kohdistaa merkittävästi säästöjä erityisesti lapsiin ja perheisiin. Hallitus on poistamassa työttömyysturvasta kokonaan lapsikorotukset, vaikka niiden poistamista vastustettiin hallituksen esityksen mukaan laajasti lausuntokierroksella.

Lapsiasiavaltuutettu muistutti valiokuntaa lausunnossaan, YK:n lapsen oikeuksien komitea suosittelee kesäkuussa 2023 antamissaan päätelmissä Suomelle, että valtio välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin.

MLL ja useat muut lausunnonantajat korostivat valiokunnalle, että lapsikorotuksilla on suuri merkitys työttömyyttä kohtaavien lapsiperheiden toimeentulon turvaamisessa. Lapsikorotusten

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

poistaminen lisää lapsiperheköyhyyttä. Lapsuudessa koettu köyhyys ja perheen toimeentulovaikeudet ovat haitallisia lasten hyvinvoinnille ja kehitykselle.

Työttömyysturvan lapsikorotusten poistaminen hankaloittaa erityisesti niiden lapsiperheiden tilannetta, joiden toimeentulo on muutoinkin vaikeaa. Ongelmana on, että useat leikkaukset kohdistuivat samaan väestöryhmään, vähävaraisiin lapsiperheisiin, koska leikkauskohteina on työttömyysturva, sen lapsikorotus ja hallitusohjelman mukaisesti myös muun muassa asumistuki.

Leikkausten aiheuttamat inhimilliset ja taloudelliset vaikutukset ovat hyvin pitkäkestoisia, jopa ylisukupolvisia. Lapsuudessa koetulla köyhyydellä on välittömiä ja pidempiaikaisia haitallisia seurauksia. Lapsuuden perheen pitkäaikainen toimeentulotuen saanti yhdistyy suurempaan riskiin jäädä ilman toisen asteen tutkintoa, saada maksuhäiriömerkintä ja jäädä työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle.

Pienenkin työnteon tulee olla kannattavaa

Tilanteessa, jossa säännöllistä kokoaikatyötä ei ole tarjolla, työtön voi hyötyä osa-aikatoista ja lyhyistä työkeikoista muutenkin kuin rahallisesti. Sellainen työ voi auttaa ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoa, minkä lisäksi työskentelyn ohessa syntyy kontakteja työnantajiin ja muihin työntekijöihin. Siksi työttömyyden aikainen työskentely voi parantaa työttömän mahdollisuuksia työllistyä kokoaikaisesti myöhemmin.

VTT Juho Saaren valiokunnalle antaman selvityksen mukaan Suomen mallin vahvuus on ollut se, että epätyypillisillä työmarkkinoilla toimivat pienituloiset kotitaloudet ovat voineet ylläpitää elintasoaan köyhyysrajojen yläpuolella yhdistämällä palkkaan etuuksia (asumistukea, työttömyysturvaa) ja palveluja. Tutkimusten mukaan tämä on lisännyt osapäiväistä työskentelyä. Sen sijaan sillä ei ole ollut merkittävää kokopäiväistä työskentelyä lisäävää vaikutusta.

Kun tutkimus osoittaa, että suojaosien poisto ei tule lisäämään työllistymistä kokoaikaisesti, mutta suojaosien käyttöönotto on kuitenkin lisännyt osa-aikaisen työn tekemistä, on selvää että siitä kannattaisi pitää kiinni. Edellä mainituista syistä en voi tukea esitystä työttömyysturvan suojaosien poistamisesta. Siitä periaatteesta, että kaikki työntekeo ihmisen yksilöllisen työ- ja toimintakyvyn rajoissa on arvokasta, ei tulisi luopua.

Työssäoloehdon huomioitava myös nykyistä lyhyempi työhistoria

Hallituksen esityksen mukaan ansio- ja peruspäivärahan työssäoloehto tuplataisiin, 26 viikosta 12 kuukauteen. Esityksessä todetaan, että työssäoloehto on varsin lyhyt verrattuna ansio- ja peruspäivärahan enimmäiskeston. Muun muassa VATT:n asiantuntijat toteavat lausunnossaan kuitenkin, että työssäoloehdon pidennys olisi merkittävä kiristys niille työntekijöille, joilla on vaikeuksia kiinnittyä työmarkkinoille ja jotka pyörivät työttömyyden ja määräaikaisten työsuhteen välillä. Tässä joukossa paljon sekä nuoria että ikääntyneitä ja matalasti koulutettuja. Lausunnonantajat ovat myös korostaneet, että nuoret naiset ovat miehiä useammin määräaikaissuhteissa, joten esitys on myös sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta ongelmallinen.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

Tämä vuoksi vihreät ei näe ehdotusta perusteltuna, vaan pitäisi tarkoituksenmukaisempana kehittää työssäoloehdot siten, että jo hieman lyhyemmästäkin työssäolosta voisi ansaita lyhyen ansioidon työttömyysturvan. Tämä hyödyttäisi esimerkiksi määräaikaistyösuhteissa toimivia opettajia, jotka jäävät usein ilman korvausta kesäkeskeytyksen ajaksi. Vuonna 2021 STM:n Työttömyysturvan kehittämisen työryhmä teki perusteellisen raportin, jossa tarkasteltiin vaihtoehtoja porrastaa työssäoloehdot siten, että jo viiden kuukauden työssäolo oikeuttaisi ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan ja ansiosidonnaisen turvan enimmäiskesto kasvaisi sitä mukaan, mitä pidempi yhtenäinen työhistoria päivärahan saajalla on.

Suomessa otettava käyttöön suhdanneperustainen ansioturva

Esimerkiksi Allianssi on valiokuntaa lausunnossaan muistuttanut siitä, että työelämän epävarmuudet koskettavat erityisesti nuoria ja nuorten joukossa on erityisesti niitä nuoria, joilla on vaikeuksia kiinnittyä työmarkkinoille. Nuorten työllistymismahdollisuuksiin vaikuttavat muita ikäryhmiä enemmän taloudelliset suhdanteet, ja taantumien ja kriisien vaikutukset näkyvät usein ensimmäisenä nuorten tilanteessa. Suomessa tulisi ottaa käyttöön suhdanneperustainen ansioturva Kanadan tapaan.

Luovien alojen erityispiirteet tulisi huomioida

Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry on valiokunnan asiantuntijakuulemisessa muistuttanut luovien alojen työmarkkinoiden erityispiirteistä. Niiden työttömyysturvassa on omat erityiset ongelman-
sa. Siksi myös hallitusohjelmassa on niiden työttömyys- ja sosiaaliturvasta oma erityinen kirjauksensa: "Hallitus ratkaisee kulttuurialan ja luovien alojen tekijöiden sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyviä ongelmia osana sosiaaliturvauudistusta. Erityistä huomiota kiinnitetään freelance-reiden asemaan. Huolehditaan taiteen vapaudesta, tekijöiden hyvinvoinnista, osaajien riittävä-
destä ja työmarkkinan toimivuudesta."

Kokoaikatyön vastaanottaminen on luovilla aloilla hankala käsite, sillä lähtökohtaisesti kokoai-
katyötä on harvoin tarjolla ja vain harvoin työnteko perustuu työtunteihin. Koska kulttuurin am-
mattilaiset tekevät usein ns. keikkatöitä, kulttuurialan työmarkkinat ovat poikkeuksellisen jous-
tavat. Luovan alan työntekijät ja yrittäjät ry:n mukaan siellä ei tarvita muille aloille ajateltuja työl-
listymisen lisäkannustimia, vaan kulttuurialan ja freelancerien tyypillisten ongelmien korjaamis-
ta hallitusohjelman mukaisesti. Nyt hallituksen esitys työttömyysturvalain uudistamisesta ei huo-
mioi luovien alojen erityispiirteitä.

Yleistä ansioturvaa tarpeen selvittää

Osana uudistusta ei ole tarkasteltu lainkaan sitä joukkoa, joka jää nyt ansiosidonnaisen työttö-
myysturvan ulkopuolelle sen vuoksi, etteivät kuulu työttömyyskassaan. Tässä joukossa on paljon
matalapalkkaista työtä tekeviä naisia, joilla on suuri köyhyysriski. Työmarkkinoiden yhdenver-
taisuuden näkökulmasta olisi tarpeen selvittää ansioturvan uudistamista siten, että se voitaisiin
ulottaa kaikille työssäoloehdon täyttävälle työntekijöille riippumatta työttömyyskassan jäsenyy-
destä.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

Tuloperusteisen työssäoloehdon sukupuolivaikutukset arvioitava

Tuloperusteinen työssäoloehto helpottaa tulorekisterin hyödyntämistä ja siten vähentää selvitystarvetta ja byrokratiaa työttömyysetuutta määriteltäessä. Tällä hetkellä nykysäännökset voivat johtaa tilanteisiin, joissa henkilöt, joiden työttömyyttä edeltäneet kuukausiansiot olivat samat, voivat saada erisuuruista ansiopäivärahaa sen mukaan, miten työaika kohdentui eri kalenteriviiikoille. Hallituksen esittämä muutos poistaisi tämän epäkohdan ja olisi siinä mielessä parannus nykytilanteeseen.

Vaatii kuitenkin seurantaa ja selvitystyötä, jotta pystymme varmistumaan siitä, että seuraukset ovat sukupuolten tasa-arvon kannalta hyväksyttävät. Lisäksi tulisi arvioida miten ja millä aikataululla yrittäjätulot saataisiin riittävällä tarkkuudella tulorekisteriin ja siten yksinkertaisemmin huomioiduksi myös sosiaaliturvassa. Yhä useampi suomalainen tekee työtä tänä päivänä sekä palkansaajana että yrittäjänä, mutta edelleen ansiosidonnainen työttömyysturva muodostuu vain jommankumman tulonlähteen kautta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 2.—8. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Vastalauseen muutosehdotukset) ja

että hyväksytään neljä lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset).

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 2 momentti ja 5 §:n 4 momentti, ~~6 luvun 6 §, 7 luvun 4 §:n 2 momentti ja 11 luvun 9 a §~~, sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 2 momentti ja 5 §:n 4 momentti laissa 1318/2018, ~~6 luvun 6 § laissa 1217/2019, 7 luvun 4 §:n 2 momentti laissa 1188/2009 ja 11 luvun 9 a § laissa 585/2008~~, muutetaan 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohta, 3 luvun 6 §:n 4 momentti, ~~4 luvun 5 §, 5 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti~~, 4 ja 4 a §, 5 §:n 3 momentti, 9 ja 11 §, 13 §:n 1 momentti, 6 luvun 4 §:n 1 ja 4 momentti, 7 luvun 10 §:n 1 momentti, ~~8 luvun 2 §:n 1 ja 3 momentti ja 10 luvun 5 §:n 2 momentti~~, sellaisina kuin niistä ovat 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohta laissa 1380/

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

2021, 3 luvun 6 §:n 4 momentti laissa 1005/2012, ~~4 luvun 5 § laeissa 1049/2013 ja 1035/2022, 5 luvun 2 §:n 1 momentti laissa 1318/2018, 5 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 1049/2013,~~ 5 luvun 4 § osaksi laeissa 1049/2013 ja 1457/2016, 5 luvun 4 a § laissa 1457/2016, 5 luvun 5 § :n 3 momentti laissa 1654/2015, 5 luvun 9 § laissa 361/2010, 5 luvun 11 § laissa 918/2012, 5 luvun 13 §:n 1 momentti ja 7 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 1138/2017, 6 luvun 4 §:n 1 momentti laissa 1526/2016, ~~8 luvun 2 §:n 1 ja 3 momentti laissa 906/2017 ja 10 luvun 5 §:n 2 momentti laissa 1001/2012,~~ sekä

lisätään 3 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1354/2007 ja 1005/2012, siitä lailla 1005/2012 kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti, 5 lukuun uusi 4 b § sekä 14 lukuun uusi 1 b ja 1 c § seuraavasti:

2 a luku

Työvoimapoliittisesti moitittava menettely

10 §

(Kuten StVM)

3 luku

Etuuden saamisen yleiset rajoitukset

6 §

(Kuten StVM)

4 luku

Soviteltu ja vähennetty työttömyysetuus

~~5 §~~

~~*Etuuden määrä*~~

~~Soviteltu työttömyysetuus lasketaan siten, että etuus ja 50 prosenttia saadusta tulosta voivat sovittelujakson aikana yhteensä nousta määrään, joka etuutena muutoin olisi voitu maksaa.~~

~~Sovittelun ansiopäivärahan määrä lasketaan siten, että se ja tulo sovittelujakson aikana yhteensä ovat enintään ansiopäivärahan perusteena olevan palkan suuruinen, kuitenkin vähintään niin paljon kuin henkilöllä olisi oikeus saada peruspäivärahana.~~

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

5 luku

Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

~~2 §~~

Palkansaajan oikeus työttömyyspäivärahaan

~~Ansiopäivärahaan on oikeus palkansaajakassan jäsenellä (vakuutettu), joka on ollut vakuutettuna vähintään 12 edellistä kuukautta ja joka kalenterikuukausina, joina on ollut vakuutettuna, on täyttänyt 3 §:n 1 momentin mukaisen työssäoloehdon.~~

~~3 §~~

Palkansaajan työssäoloehto

~~Palkansaajan työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 28 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkastelujakso) kerryttänyt yhteensä vähintään 12 työssäoloehtokuukautta.~~

4, 4 a, 4 b, 5, 9, 11 ja 13 §

(Kuten StVM)

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

4 §

(Kuten StVM)

6 § (Uusi)

Lapsikorotus

Työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan 18 vuotta nuorempi lapsi, maksetaan päiväraha korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus yhdestä lapsesta on 5,23 euroa, kahdesta lapsesta yhteensä 7,68 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 9,90 euroa.

**Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr**

7 luku

Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset

4 § (Uusi)

Työmarkkinatuen määrä

Työmarkkinatuen saajalle maksetaan lapsikorotusta siten kuin 6 luvun 6 §:ssä säädetään.

10 §

(Kuten StVM)

8 luku

Alueellisen liikkuvuuden tukeminen

~~2 §~~

~~*Liikkuvuusavustuksen määrä*~~

~~Liikkuvuusavustus on 6 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun peruspäivärahan suuruinen.~~

~~Oikeus 2 momentissa tarkoitettuun korotukseen ratkaistaan työn tai siihen liittyvän koulutuksen alkamisajankohdan mukaisesti.~~

10 luku

Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavaa etuutta koskevat säännökset

~~5 §~~

~~*Työvoimakoulutusta koskevat erityissäännökset*~~

~~Jos opiskelijalla on oikeus työttömyysetuuteen 1 momentin 1 kohdan perusteella, hänelle maksetaan koulutuksen ajalta peruspäivärahaa, ansiopäivärahan perusosaa tai työmarkkinatukea. Jos opiskelijalla on oikeus työttömyysetuuteen 1 momentin 2 kohdan perusteella, hänellä on oikeus myös 6 luvun 2 §:n 1 momentin mukaiseen ansiopäivärahan ansio-osaan.~~

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

11 luku

Toimeenpanoa koskevat säännökset

9 a § (Uusi)

Lapsikorotuksen maksaminen Kansaneläkelaitokselle

Edellä 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettu lapsikorotus maksetaan Kansaneläkelaitokselle sen pyynnöstä lapsen elatukseen käytettäväksi ajalta, jona lapselle maksetaan elatustukilain (580/2008) mukaista elatustukea työttömyysetuuden saajan laiminlyötyä lapsen elatusvelvollisuuden.

14 luku

Erinäisiä säännöksiä

1 b ja 1 c §

(Kuten StVM)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 3 luvun 6 §:n 2 ja 4 momenttia sovelletaan vuosilomakorvaukseen, joka maksetaan tämän lain voimaantultua päättyneen työsuhteen perusteella.

~~Työttömyysetuuden maksamiseen ennen 1 päivää huhtikuuta 2024 alkaneelta hakujaksolta sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olutta 4 luvun 5 §:ää.~~

Ennen 2 päivää syyskuuta 2024 täyttyneeseen palkansaajan työssäoloehtoon ja siihen perustuvan ansiopäivärahan määrään sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

~~Lain 5 luvun 3 §:n 1 momenttia sovelletaan työnhakijaan 2 päivästä syyskuuta 2024 alkaen sen jälkeen, kun työssäoloehdossa voidaan huomioida vähintään yksi 5 luvun 4 ja 4 b §:ssä tarkoitettu työssäolohtokuukausi tai puolikas työssäolohtokuukausi. Ennen 2 päivää syyskuuta 2024 olevalta ajalta työssäolohtoon huomioitavat kalenteriviikot muutetaan työssäolohtokuukausiksi siten, että yhteensä kolme tai neljä työssäolohtoa kerryttävää kalenteriviikkoa tuottaa yhden työssäolohtokuukauden, ja yksi tai yhteensä kaksi työssäolohtoa kerryttävää kalenteriviikkoa tuottaa puolikkaan työssäolohtokuukauden. Työssäolohtoa kerryttävät kalenteriviikot voidaan huomioida työssäolohtokuukausissa vain kerran.~~

Lain 5 luvun 4 §:n 1 momenttia ei sovelleta palkkaan, joka on ansaittu ennen 2 päivää syyskuuta 2024 mutta maksetaan 2 päivä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

Lain 5 luvun 13 §:n 1 momenttia ja 7 luvun 10 §:n 1 momenttia sovelletaan, jos omavastuu-aika alkaa tämän lain tultua voimaan.

~~Kumottua lain 6 luvun 6 §:ää, 7 luvun 4 §:n 2 momenttia ja 11 luvun 9 a §:ää sovelletaan maksettaessa työttömyysetuutta 31 päivään maaliskuuta 2024 ja vastaavasti 8 luvun 2 §:n 1 momenttia sovelletaan maksettaessa työttömyysetuutta 1 päivästä huhtikuuta 2024.~~

Sen estämättä, mitä 6 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetään, jos työssäoloehdossa on huomioitu työssäoloa 2.9.2024 edeltävältä ajalta, päivärahan perusteena olevaa palkkaa laskettaessa 5 mo-

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

mentin perusteella muodostettuihin työssäoloehtokuukausiin katsotaan sisältyvän yhtä monta työpäivää kuin sisältyy kalenteriviikkoihin, jotka mainituissa työssäoloehtokuukausissa on huomioitu.

Lain 14 luvun 1 c §:ää sovelletaan 2 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyyn työttömyysturva-oikeuden palautumiseen ja 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädettyyn työssäoloelvoitteen lakkaamiseen siltä osin, kuin työ on tehty 2 päivänä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

Lain 14 luvun 1 c §:ää sovelletaan 2 a luvun 14 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se on laissa 918/2012, säädettyyn työssäoloelvoitteen lakkaamiseen siltä osin, kuin työ on tehty 2 päivänä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

~~Jos työ- ja elinkeinotoimistolla on ollut velvollisuus järjestää mahdollisuus työllistymistä edistävään palveluun tai palkkatuetuun työhön julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla viimeistään 1 päivästä syyskuuta 2024 alkaen ja palkkatuettu työ luetaan palkansaajan työssäoloehtoon, työssäoloehdon pituuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 5 luvun 3 §:n 1 momenttia.~~

~~Jos kunnan velvollisuus järjestää palkkatuettua työtä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla on alkanut viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2024 ja palkkatuettu työ luetaan palkansaajan työssäoloehtoon, työssäoloehdon pituuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 5 luvun 3 §:n 1 momenttia.~~

Kumottua lain 5 luvun 2 §:n 2 momenttia, 3 §:n 2 momenttia ja 5 §:n 4 momenttia sovelletaan maksettaessa ansiopäivärahaa sellaiselle 2 §:n 2 momentissa tarkoitetulle yrittäjän ei omistavalle perheenjäsenelle, jonka työssäoloehdossa huomioidaan vähintään yksi tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 5 luvun 3 §:n mukainen työssäoloehto kerryttävä kalenteriviikko.

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää valmistelun suhdanneperustaisen ansioturvan käyttöönotosta.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi muutosten sukupuolivaikutukset ja seuraa erityisesti tuloperusteisen työssäoloehdon vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon ja epätyypillisissä työsuhteissa olevien työttömyysturvaan.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää valmistelun yleisen ansioturvan käyttöönotosta.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy valmisteluun ansioturvan työssäoloehdon uudistamiseksi siten että jo nykyistä lyhyemmällä työssäolojaksolla voi saada lyhyen ansioturvan ja että ansioturvan enimmäiskesto kasvaa sen mukaan, mitä pidempi yhtenäinen työhistoria henkilöllä on.*

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 1/vihr

Helsingissä 4.12.2023

Bella Forsgrén vihr

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

Vastalause 2

Perustelut

Keskusta pitää hyvänä ja kannatettavana hallituksen tavoitetta työllisyyden nostamiseksi. Pääministeri Sipilän hallituskaudella hallitus asetti myös kunnianhimoisen 100 000 lisätyöllisen tavoitteen, joka saavutettiin. Silloin hallitus asetti ensin tavoitteen ja neuvotteli sen jälkeen työmarkkinaosapuolten kanssa keinoista, joilla tavoitteeseen päästään. Nyt hallitus on valinnut tieksi sanelemisen, emmekä pidä tätä menettelytapaa hyvänä. Hallituksen keinot tulevat myös lisäämään lapsiperheköyhyyttä ja toimeentulotuen tarvetta merkittävästi. Tämä vie työllisyystavoitetta väärään suuntaan.

Säästöjä ei tule kohdistaa lapsiin ja perheisiin

Pidämme huolestuttavana hallituksen aikeita kohdistaa merkittävästi säästöjä erityisesti lapsiin ja perheisiin. Hallitus on poistamassa työttömyysturvasta kokonaan lapsikorotukset, vaikka niiden poistamista vastustettiin hallituksen esityksen mukaan laajasti lausuntokierroksella.

Työttömyysturvan lapsikorotusten poistaminen koskee merkittävää osaa työttömistä. Viime vuonna kolmasosa työttömyysturvan saajista sai myös lapsikorotusta. Valiokunnalle annettujen lausuntojen mukaan lapsikorotusten poisto kohdistuu erityisesti pienituloisiin lapsiperheisiin ja lisää merkittävästi lapsiperheiden pienituloisuutta. Hallituksen esityksen mukaan lapsikorotusten poistaminen nostaa merkittävästi kuntien puoliksi rahoittaman perustoimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotuki-riippuvuus heikentää työnteon kannusteita. Työttömyysturvan lapsikorotusten on aiemmin arvioitu olevan kustannustehokas tapa vähentää lapsiköyhyyttä.

Hallituksen esittämä leikkaus voi olla erittäin haitallinen ja vaikuttaa merkittävästi lasten ja nuorten tulevaisuuteen sekä lisätä korvaavien palveluiden tarvetta. Hallitus on kertonut korvaavansa lapsikorotusten poistoa perhepaketilla, johon sisältyy muun muassa pieniä korotuksia osaan lapsilisistä, lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen nosto ja opintotuen huoltajakorotuksen nosto. Nämä etuuksien korotukset kohdistuvat osittain eri ihmisiin, eivätkä suuruudeltaan korvaa kuin pienen osan lapsikorotusten poistamisesta. Syntyvyys on Suomessa historiallisen matalalla tasolla ja hallituksen pitäisi päinvastoin luoda perheille toivoa ja uskoa tulevaisuuteen sekä turvata jo syntyneiden lasten hyvän elämän edellytyksiä. Esitämme työttömyysturvan lapsikorotusten säilyttämistä. (Vastalauseen pykälämuutosehdotus.)

Työttömyysturvan suojaosaa ei tule poistaa

Hallitus on poistamassa työttömyysturvasta 300 euron suojaosan, joka on parantanut työnteon kannusteita suojaosan alittavilla tuloilla. Koronaepidemian aikana suojaosaa päinvastoin korotettiin 500 euroon. Viime vuonna lähes 40 prosenttia työttömyysetuuden saajista sai työttömyyspäivärahaa osa-aikaisen työskentelyn ohella. VATT:in tuore tutkimus osoittaa, että suojaosilla tai niiden poistolla ei todennäköisesti ole suuria vaikutuksia työllistymiseen kokoaikaisesti. Tutkimuksen mukaan satunnaista ja osa-aikaista työtä tekevien työttömien osuus kasvoi huomattavasti, kun työttömyysturvan suojaosa otettiin käyttöön. Lisääntynyt työttömyyden aikainen työsken-

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

tely ei merkittävästi lisännyt kokoajaisten työsuhteiden muodostumista. Toisaalta tutkimuksessa ei havaittu, että lisääntynyt satunnainen ja osa-aikainen työskentely olisi vähentänyt siirtymiä kokoaikaisiin töihin. Hallituksen tavoite kokopäivätyöhön kannustamisesta on sinänsä kannatettava, mutta suojaosan poistaminen heikentää osa-aikaisen työn vastaanottamisen kannusteita ja keskusta ei voi siksi sitä kannattaa.

Hallituksen linjaus ei ota huomioon niitä elämäntilanteita, joissa kokopäivätyö ei ole mahdollista. Kokopäiväistä työtä ei ole tarjolla kaikille halukkaille ja jokainen työikäinen ihminen ei pysty tekemään kokopäiväistä työtä. Osa osa-aikatyötä tekevistä tekee osa-aikatyötä vastentahtoisesti ja siirtyisi mielellään kokopäivätyöhön, mutta sitä ei ole ollut tarjolla riittävästi heidän alallaan. Osalla työntekijöistä ei ole sairauden tai muista syistä heikentyneen työkyvyn vuoksi edellytyksiä tehdä koko työuransa ajan kokopäivätyötä. Myös perhevapailta palaavat ja omaishoitajat pystyvät joissain tapauksissa tekemään vain osa-aikaista työtä. Osa-aikatyö on siis osalle työntekijöistä ainoa mahdollisuus työllistyä. Hallituksen esityksessäkin todetaan, että suojaosa parantaa kokonaan työttömien kannustimia ottaa vastaan osa-aikaista tai lyhytkestoista työtä. Hallituksen esitykseen sisältyy myös arvio siitä, että vammaisten henkilöiden henkilökohtaisen avun saanti voi heikentyä suojaosan poistamisen vuoksi, koska henkilökohtaisena avustajana työskentelevät tekevät usein osa-aikatyötä.

Keskustalle kaikki työ on arvokasta. Pidämme tärkeänä, että jokainen ihminen pystyy osallistumaan työelämäänsä mahdollisuuksiensa ja kykyjensä mukaan. Osa-aikainen työnteko on huomattavasti parempi vaihtoehto kuin syrjäytyminen kokonaan työelämän ulkopuolelle. Suojaosa on kannustanut työttömiä hankkimaan vähäisiä tuloja, mikä on vähentänyt toimeentulotuen tarvetta. Hallituksen tulisi päinvastoin tehdä toimia, jotka kannustaisivat työhön pois toimeentulotuelta ja madaltaisivat kynnystä työllistymiseen myös osa-aikatyön kautta. Hallituksen olisi lisättävä työllisyyden edistämisen resursseja, jotta erityisesti vaikeammin työllistyvillä ihmisillä olisi paremmat edellytykset työllistymiseen. Moni työnantaja on myös ollut hyvin huolissaan työvoiman saatavuudesta, jos osa-aikatyön kannusteita heikennetään.

Keskusta pitää välttämättömänä, että työttömyysturvan suojaosa säilytetään. (*Vastalauseen pykälämuutosehdotus*)

Työttömyysturvan tasoon muutos

Keskusta esittää työttömyysturvan lapsikorotusten lakkauttamisen ja suojaosien poistamisen sijaan ansiosidonnaisen työttömyysturvan -9,7 prosentin tasoleikkausta sekä ansiosidonnaisen työttömyysturvan laskentakaaavan muutosta siten, että ansiosidonnaisen työttömyysturvan taso leikkaantuisi nykyistä nopeammin työttömyyttä edeltävien tulojen kasvaessa.

Nykyisellään ansiopäiväraha muodostuu peruspäivärahasta sekä palkkatuloihin perustuvasta ansio-osasta. Ansio-osa on 45 prosenttia päiväpalkan ja perusosan erotuksesta, mutta 3 534,95 € kuukaudessa ylittävän tulon osalta ansio-osa on 20 prosenttia. Keskusta muuttaisi ansio-osan muodostumista siten, että yli 3 000 euroa kuukaudessa ylittävän tulon osalta ansio-osa olisi 15 prosenttia. (*Vastalauseen lausumaehdotus*)

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

Ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan porrastus työssäolon pituuden mukaan

Orpon hallituksen ohjelmassa on sovittu työttömyysturvan uudistamisesta työhön kannustavamaksi. Hallitusohjelman mukaan ansiosidonnaisen työttömyysturvan taso porrastetaan työttömyyden keston mukaan. Keskusta sen sijaan porrastaisi työttömyysturvan työttömyyttä edeltävän työssäolon keston mukaan. Ajatuksena on, että työttömyyttä edeltävä pidempi työssäolo oikeuttaisi pidempään työttömyysturvaan kuin lyhyt työhistoria. Nykyisellään ja myös hallituksen kaavaileman uudistuksen jälkeen ansiosidonnaisen työttömyysturvan kesto on sama riippumatta siitä, miten pitkään henkilö on ollut työelämässä ennen työttömyyttä.

Keskusta tulee esittämään omaa hallitusohjelmakirjauksesta poikkeavaa porrastusmallia ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan ja työssäoloehdon pidentämiseen hyödyntäen viime vaalikaudella toimineen Työttömyysturvan kehittämistyöryhmän valmistelua.

Keskustan tavoitteena on saavuttaa uudistuksella samaa suuruusluokkaa olevat vaikutukset julkiseen talouteen kuin mitä hallitus arvioi saavuttavansa omalla mallillaan. Työttömyysturvan kehittämistyöryhmän mukaan porrastus työssäolon keston mukaan voisi vahvistaa julkista taloutta noin 200 milj. eurolla mallilla, jossa työttömyysturvaa kertyisi kutakin 5 kuukauden työssäoloa kohden 100 päivää ja enimmäismäärä olisi 400 päivää.

Keskustan tavoitteena on malli, jossa ansiosidonnaista työttömyysturvaa kertyisi jo lyhyistäkin työpätkistä. Koska hallituksen esitystä työttömyysturvan porrastamisesta ei kuitenkaan ole vielä eduskunnan käsiteltävänä, keskusta voi ottaa lopullisen ja tarkemman kannan työttömyysturvan porrastamisen yksityiskohtiin myöhemmin. Keskusta kannustaa hallitusta tuomaan eduskuntaan esityksen ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastamisesta työttömyyttä edeltävän työhistorian mukaan. (*Vastalauseen lausumaehdotus*)

Oikeus ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan kaikille ehdot täyttävälle

Keskusta laajentaisi oikeuden ansiosidonnaiseen työttömyysturvan yhdenvertaisilla ehdoilla kaikille työllisille. Keskustan mielestä on vakuutusperiaatteen vastaista, että kaikki työlliset joutuvat maksamaan palkastaan työttömyysvakuutusmaksua, kuten myös kaikkien palkansaajien työnantajat, mutta oikeus ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan on työttömyyden alkaessa ainoastaan työttömyysvakuutuskassaan kuuluvilla, vaikka työttömäksi jäänyt henkilö muutoin täyttäisi ansiosidonnaisen työttömyysturvan ehdot.

Käytännössä tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi siten, että kaikkien työllisten olisi kuuluttava johonkin työttömyyskassaan. Selvityshenkilö Mauri Kotamäen vuonna 2018 valmistuneen raportin (Kohti vakuuttavampaa ansioturvaa — Arvio ansiosidonnaisen työttömyysturvan kehittämismahdollisuuksista) mukaan rahoitusvaje olisi 228 milj. euroa, kun otetaan huomioon kassojen kasvanut jäsenmaksutulo. Vajeesta 110 milj. kohdistuisi eläkejärjestelmään. Uudistus voitaisiin rahoittaa esimerkiksi uudistamalla työttömyysturvan rahoitusmallia siten, että kustannus katettaisiin työttömyysvakuutusmaksuilla. Vakuutusmaksujen pohjana oleva palkkasumma on karkeasti noin 100 mrd. euroa, jolloin työttömyysvakuutusmaksun nostaminen kutakin 0,1 prosenttiyksikköä kohden tuottaa noin 100 milj. euroa. Uudistus olisi voitu toteuttaa jo ensi vuoden alusta, kun

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

viime vuosien vahvan työllisyyskehityksen myötä Työllisyysrahastolla oli mahdollisuus alentaa merkittävästi työttömyysvakuutusmaksuja.

Keskusta edellyttää, että hallitus valmistelee pikaisesti kaikki työlliset kattavan työttömyysturvan vakuutusperiaatetta kunnioittavan uudistuksen, jossa kaikki työttömyysvakuutusmaksuja maksavat ovat yhtäläisin ehdoin oikeutettuja ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan.

Työssäoloehdon täyttyminen

Esityksen mukaan palkansaajan työssäoloehto pidennettäisiin nykyisestä noin kuudesta kuukaudesta 12 kuukauteen. Keskustan valiokuntaryhmä näkee tämän esityksen ongelmallisena.

Työssäoloehdon pidentäminen puolella vaikuttaa esityksen mukaan paitsi lyhytkestoisia työsuhteissa työllistyvien tilanteeseen, mutta myös palkansaajiin esimerkiksi opetusallalla, jolla alle vuoden mittaiset määräaikaisuudet ovat tavanomaisia ja toistuvia.

Vaikka Suomessa vallitsee tällä hetkellä pula osaavasta työvoimasta monilla eri aloilla, ei esimerkiksi harvaan asutun maaseudun alueilla aina välttämättä ole lähialueetkaan mukaan luettuina olemassa sellaista työpaikkavarantoa, johon sisältyviin avoimiin työpaikkoihin työnhakijan olisi mahdollista työllistyä 12 työssäoloehtokuukaudeksi, täyttääkseen työssäoloehdon.

Työssäoloehdon pidentäminen vaikuttaisi myös kuntien velvoitetyöllistämiseen. Kuntien työllistämisvelvoitteen piiriin kuuluvat sellaiset 60 vuotta täyttäneet työttömät työnhakijat, jotka eivät työllisty avoimille työmarkkinoille eikä heille voida järjestää työllistymistä edistävää palvelua, kuntoutusta tai palkkatuettua työtä muun kuin kunnan palveluksessa. Tällöin kunnan on järjestettävä työttömälle työtä siksi ajaksi, että työssäoloehto täyttyy. Työssäoloehdon pidentäminen näin kaksinkertaistaisi kuntien velvoitetyön palkkakustannukset. Tältä osin vuosittainen kustannusvaikutus olisi kaikkiaan 50 milj. euroa.

Osatyökykyiselle henkilölle ei useinkaan ole tosiasiallisesti mahdollista työskennellä 12 kuukauden ajan yhtäjaksoisesti, ja jo nykyisen työssäoloehdon täyttäminen palkkatyössä voi olla hänelle huomattavien kipujen ja ponnistusten takana. Kunnes julkinen terveydenhuoltojärjestelmä pystyy tunnistamaan, diagnosoimaan ja ohjaamaan sairauslomalle, kuntoutukseen tai eläkkeelle osatyökykyiset ja työkyvyttömät työnhakijat, työssäoloehdon täyttämiseen vaadittavaa aikaa ei tule kasvattaa voimassa olevan lainsäädännön vaatimasta ajasta.

Hallitus suunnittelee, että nyt esitettyjen leikkausten lisäksi työttömyysturvan leikkauksia jatketaisiin niin, että palkkatukityö ei jatkossa kerryttäisi työssäoloehdot. Työssäoloehdon kertymisen poistaminen voi luoda tilanteen, jossa henkilö, jonka mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ovat olennaisesti vähentyneet vamman tai sairauden vuoksi, ei missään vaiheessa saisi oikeutta ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan. Työssäoloehdon kertymisen poistaminen palkkatuetusta työstä loisi kuvan, että palkkatuetettu työ ei olisi oikeaa työtä. Keskusta ei kannata tätä esitystä.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

Muutosten vaikutuksia naisten työllisyyteen, kuntatalouteen ja perheiden toimeentuloon seurattava tarkkaan

Useat valiokunnalle lausuntoja antavat tahot ovat olleet huolissaan esitysten tasa-arvo- ja sukupuolivaikutuksista. Hallitus tekee useita erillisiä leikkauksia sosiaaliturvaan. Leikkaukset kasautuvat samoille ihmisille, merkittävä osa nimenomaan lapsiperheisiin ja naisiin, jotka ovat ylliedustettuja esimerkiksi osa-aikatyössä. Esimerkiksi lapsikorotuksia saavat enemmän naiset ja suojaosan poisto osuu erityisesti naisiin, koska osa-aikainen työ on yleistä naisvaltaisella kaupan alalla. Jos pienituloisten osa-aikatyötä tekevien naisten ja heidän perheidensä työllisyyttä halutaan parantaa, tarvitaan toimia sukupuolittuneiden työmarkkinoiden kehittämiseksi. Tilanne ei kohene heidän sosiaaliturvaansa leikkaamalla.

Hallituksen esityksellä on vaikutuksia myös kuntatalouteen. Ehdotettujen muutosten arvioidaan heikentävän kuntien taloutta noin 55 milj. eurolla, mikä johtuu verokertymän pienenemisestä sekä toimeentulotukimenojen kasvusta. Hallitus ei kuitenkaan ole varannut rahaa kuntatalouden kasvaneiden kustannusten kompensoimiseksi. Keskustan mielestä kasvaneet menot tulisi kompensoida, jotta kuntatalouden tilanne ei pahene hallituksen toimien seurauksena.

Keskusta edellyttää, että hallitus seuraa lakimuutosten vaikutuksia ja on valmis tekemään tarvittaessa korjauksia lainsäädäntöön. Hallituksen tulisi siksi seurata myös eri etuuksiin tehtävien muutosten yhteisvaikutuksia, tehtävä niistä jälkikäteisarviointia ja tuotava tarvittaessa eduskunnalle korjaavia lakiesityksiä, joilla edistetään lasten ja nuorten sekä perheiden arjesta selviytymistä ja lasten ja nuorten hyvinvointia. (*Vastalauseen lausumaehdotus*)

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2.—8. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Vastalauseen muutosehdotukset) ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset).

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 2 momentti ja 5 §:n 4 momentti, ~~6 luvun 6 §, 7 luvun 4 §:n 2 momentti ja 11 luvun 9 a §~~, sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 2 momentti ja 5 §:n 4 momentti laissa 1318/2018, ~~6 luvun 6 § laissa 1217/2019, 7 luvun 4 §:n 2 momentti laissa 1188/2009 ja 11 luvun 9 a § laissa 585/2008~~,

muutetaan 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohta, 3 luvun 6 §:n 4 momentti, ~~4 luvun 5 §~~, 5 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 ja 4 a §, 5 §:n 3 momentti, 9 ja 11 §, 13 §:n 1 momentti, 6 luvun 4 §:n 1 ja 4 momentti, 7 luvun 10 §:n 1 momentti, ~~8 luvun 2 §:n 1 ja 3 momentti~~ ja 10 luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohta laissa 1380/2021, 3 luvun 6 §:n 4 momentti laissa 1005/2012, ~~4 luvun 5 § laeissa 1049/2013 ja 1035/2022~~, 5 luvun 2 §:n 1 momentti laissa 1318/2018, 5 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 1049/2013, 5 luvun 4 § osaksi laeissa 1049/2013 ja 1457/2016, 5 luvun 4 a § laissa 1457/2016, 5 luvun 5 §:n 3 momentti laissa 1654/2015, 5 luvun 9 § laissa 361/2010, 5 luvun 11 § laissa 918/2012, 5 luvun 13 §:n 1 momentti ja 7 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 1138/2017, 6 luvun 4 §:n 1 momentti laissa 1526/2016, ~~8 luvun 2 §:n 1 ja 3 momentti laissa 906/2017~~ ja 10 luvun 5 §:n 2 momentti laissa 1001/2012, sekä

lisätään 3 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1354/2007 ja 1005/2012, siitä lailla 1005/2012 kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti, 5 lukuun uusi 4 b § sekä 14 lukuun uusi 1 b ja 1 c § seuraavasti:

2 a luku

Työvoimapoliittisesti moitittava menettely

10 §

(Kuten StVM)

**Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk**

3 luku

Etuuden saamisen yleiset rajoitukset

6 §

(Kuten StVM)

4 luku

Soviteltu ja vähennetty työttömyysetuus

5 §

Etuuden määrä

Soviteltu työttömyysetuus lasketaan siten, että etuus ja 50 prosenttia **saadun tulon siitä osasta, joka ylittää suojaosan**, voivat sovittelujakson aikana yhteensä nousta määrään, joka etuutena muutoin olisi voitu maksaa.

Suojaosan määrä on:

- 1) 300 euroa kuukauden sovittelujakson aikana;
- 2) 279 euroa neljän peräkkäisen kalenteriviikon sovittelujakson aikana. (Uusi)

Sovitellun ansiopäivärahan määrä lasketaan siten, että se **mahdollisine lapsikorotuksineen** ja tulo sovittelujakson aikana yhteensä ovat enintään ansiopäivärahan perusteena olevan palkan suuruinen, kuitenkin vähintään niin paljon kuin henkilöllä olisi oikeus saada peruspäivärahana.

5 luku

Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

2, 3, 4, 4 a, 4 b, 5, 9, 11 ja 13 §

(Kuten StVM)

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

4 §

(Kuten StVM)

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

6 § (Uusi)

Lapsikorotus

Työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan 18 vuotta nuorempi lapsi, maksetaan päiväraha korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus yhdestä lapsesta on 5,23 euroa, kahdesta lapsesta yhteensä 7,68 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 9,90 euroa.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi, maksetaan päiväraha vuodelta 2023 korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus on yhdestä lapsesta 6,28 euroa, kahdesta lapsesta yhteensä 9,22 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 11,88 euroa.

7 luku

Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset

4 § (Uusi)

Työmarkkinatuen määrä

Työmarkkinatuen saajalle maksetaan lapsikorotusta siten kuin 6 luvun 6 §:ssä säädetään.

10 §

(Kuten StVM)

8 luku

Alueellisen liikkuvuuden tukeminen

2 §

Liikkuvuusavustuksen määrä

Liikkuvuusavustus on 6 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun peruspäivärahan suuruinen. Mitä mainitun luvun 6 §:ssä säädetään lapsikorotuksen maksamisesta työttömyyspäivärahan saajalle, sovelletaan myös liikkuvuusavustuksen saajaan.

Oikeus 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun korotukseen ratkaistaan työn tai siihen liittyvän koulutuksen alkamisajankohdan mukaisesti.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

10 luku

Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavaa etuutta koskevat säännökset

5 §

Työvoimakoulutusta koskevat erityissäännökset

Jos opiskelijalla on oikeus työttömyysetuuteen 1 momentin 1 kohdan perusteella, hänelle maksetaan koulutuksen ajalta peruspäivärahaa, ansiopäivärahan perusosaa tai työmarkkinatukea sekä lapsikorotusta. Jos opiskelijalla on oikeus työttömyysetuuteen 1 momentin 2 kohdan perusteella, hänellä on oikeus myös 6 luvun 2 §:n 1 momentin mukaiseen ansiopäivärahan ansio-osaan.

11 luku (Uusi)

Toimeenpanoa koskevat säännökset

9 a § (Uusi)

Lapsikorotuksen maksaminen Kansaneläkelaitokselle

Edellä 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettu lapsikorotus maksetaan Kansaneläkelaitokselle sen pyynnöstä lapsen elatukseen käytettäväksi ajalta, jona lapselle maksetaan elatustukilain (580/2008) mukaista elatustukea työttömyysetuuden saajan laiminlyötyä lapsen elatusvelvollisuuden.

14 luku

Erinäisiä säännöksiä

1 b ja 1 c §

(Kuten StVM)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 3 luvun 6 §:n 2 ja 4 momenttia sovelletaan vuosilomakorvaukseen, joka maksetaan tämän lain voimaantultua päättyneen työsuhteen perusteella.

Työttömyysetuuden maksamiseen ennen 1 päivää huhtikuuta 2024 alkaneelta hakujaksolta sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olutta 4 luvun 5 §:ää.

Ennen 2 päivää syyskuuta 2024 täyttyneeseen palkansaajan työssäoloehtoon ja siihen perustuvan ansiopäivärahan määrään sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

Lain 5 luvun 3 §:n 1 momenttia sovelletaan työnhakijaan 2 päivästä syyskuuta 2024 alkaen sen jälkeen, kun työssäoloehdossa voidaan huomioida vähintään yksi 5 luvun 4 ja 4 b §:ssä tarkoitettu työssäoloehtokuukausi tai puolikas työssäoloehtokuukausi. Ennen 2 päivää syyskuuta 2024 olevalta ajalta työssäoloehdosta huomioitavat kalenteriviikot muutetaan työssäoloehtokuukausiksi siten, että yhteensä kolme tai neljä työssäoloehdosta kerryttävää kalenteriviikkoa tuottaa yhden työssäoloehtokuukauden, ja yksi tai yhteensä kaksi työssäoloehdosta kerryttävää kalenteriviikkoa tuottaa puolikkaan työssäoloehtokuukauden. Työssäoloehdosta kerryttävät kalenteriviikot voidaan huomioida työssäoloehtokuukausissa vain kerran.

Lain 5 luvun 4 §:n 1 momenttia ei sovelleta palkkaan, joka on ansaittu ennen 2 päivää syyskuuta 2024 mutta maksetaan 2 päivä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

Lain 5 luvun 13 §:n 1 momenttia ja 7 luvun 10 §:n 1 momenttia sovelletaan, jos omavastuu-aika alkaa tämän lain tultua voimaan.

~~Kumottua lain 6 luvun 6 §:ää, 7 luvun 4 §:n 2 momenttia ja 11 luvun 9 a §:ää sovelletaan maksettaessa työttömyysetuutta 31 päivään maaliskuuta 2024 ja vastaavasti 8 luvun 2 §:n 1 momenttia sovelletaan maksettaessa työttömyysetuutta 1 päivästä huhtikuuta 2024.~~

Sen estämättä, mitä 6 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetään, jos työssäoloehdossa on huomioitu työssäoloa 2.9.2024 edeltävältä ajalta, päivärahan perusteena olevaa palkkaa laskettaessa 5 momentin perusteella muodostettuihin työssäoloehtokuukausiin katsotaan sisältyvän yhtä monta työpäivää kuin sisältyy kalenteriviikkoihin, jotka mainituissa työssäoloehtokuukausissa on huomioitu.

Lain 14 luvun 1 c §:ää sovelletaan 2 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyyn työttömyysturva-oikeuden palautumiseen ja 2 a luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädettyyn työssäolo-oikeuden lakkaamiseen siltä osin, kuin työ on tehty 2 päivänä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

Lain 14 luvun 1 c §:ää sovelletaan 2 a luvun 14 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se on laissa 918/2012, säädettyyn työssäolo-oikeuden lakkaamiseen siltä osin, kuin työ on tehty 2 päivänä syyskuuta 2024 tai sen jälkeen.

Jos työ- ja elinkeinotoimistolla on ollut velvollisuus järjestää mahdollisuus työllistymistä edistävään palveluun tai palkkatuettuun työhön julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla viimeistään 1 päivästä syyskuuta 2024 alkaen ja palkkatuettu työ luetaan palkansaajan työssäoloehdosta, työssäoloehdon pituuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 5 luvun 3 §:n 1 momenttia.

Jos kunnan velvollisuus järjestää palkkatuettua työtä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla on alkanut viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2024 ja palkkatuettu työ luetaan palkansaajan työssäoloehdosta, työssäoloehdon pituuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 5 luvun 3 §:n 1 momenttia.

Kumottua lain 5 luvun 2 §:n 2 momenttia, 3 §:n 2 momenttia ja 5 §:n 4 momenttia sovelletaan maksettaessa ansiopäivärahaa sellaiselle 2 §:n 2 momentissa tarkoitettulle yrittäjän ei omistavalle perheenjäsenelle, jonka työssäoloehdossa huomioidaan vähintään yksi tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 5 luvun 3 §:n mukainen työssäoloehdosta kerryttävä kalenteriviikko.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 2/kesk

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle viivyttlemättä lakiehdotuksen ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastamisesta työttömyyden keston sijaan henkilön työttömäksi jäämistä edeltäneen työhistorian mukaan.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa työttömyysturvalain muutosten vaikutuksia erityisesti lapsiperheisiin ja heidän taloudelliseen pärjäämiseensä ja tuo asiasta sosiaali- ja terveysvaliokunnalle selvityksen vuoden 2025 loppuun mennessä.*

Helsingissä 4.12.2023

Hilkka Kemppi kesk
Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 3/sd, vas

Vastalause 3

Perustelut

Vuoden 2024 talousarvioesitys sisältää historiallisen suuret sosiaaliturvaleikkaukset. Niihin sisältyy budjettilakina myös HE 73/2023 vp työttömyysturvalain ym. lakien muutokset. Leikkaukset pudottavat toteutuessaan kymmeniä tuhansia suomalaisia köyhyyteen. Toimeentulotuen tarve tulee kasvamaan 25—30 prosentilla ja jopa 100 000 uutta ihmistä putoaa toimeentulotuen varaan. Tarpeen kasvaessa räjähdysmäisesti yhä useampi henkilö putoaa kaikkein pahimpaan kannustinloukkuun. Näin työn teolla ei voi käytännössä juurikaan kasvattaa omia tulojaan, vaikka hallitus perustelee esityksiään juuri työllisyydellä.

Esityksellään hallitus on heikentämässä rajusti etenkin ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Tämä tehdään tilanteessa, jossa työttömyys uhkaa suhdanteen takia kasvaa voimakkaasti esimerkiksi rakennusalalla. Kasvava joukko ihmisiä jää työmarkkinatuen ja toimeentulotuen varaan ja erityisesti lapsikorotuksen poistaminen vaarantaa työttömäksi jäävien lapsiperheiden toimeentulon. Hallitus ei myöskään saavuta ansioturvaleikkauksilla väitettyjä säästöjä, koska ne kohdistuvat suurilta osin Työllisyysrahastolle ja valuvat työttömyysvakuutusmaksujen alentamiseen.

Työttömyysturvan leikkaaminen kasvattaa myös toimeentulotuen ja asumistuen menoja. Esitetyn muutoksen myötä ansioturvalta siirtyy yhä enemmän työttömiä työmarkkinatuen, peruspäivärahan sekä toimeentulotuen ja asumistuen varaan. Esityksessä on arvioitu, että toimeentulo heikentyy 18 000 työttömältä, mikä tarkoittaa 6,7 prosentin työttömyysasteella 17 prosenttia ansiopäivärahan saajista. Arviolta 7 239 henkilöä putoaa köyhyysrajan alapuolelle ja 2 333 heistä on lapsia. Päälle tulevat indeksijäädytykset ja muiden etuuksien heikennykset, joiden yhteisvaikutukset hallitus on arvioinut puutteellisesti, kuten lukuisat asiantuntijat ovat tuoneet esiin. THL:n mukaan vajaa 30 prosenttia työttömyysetuutta saavista kokisi hallituksen leikkauksien myötä vähintään viiden prosentin tulojen pienenemisen ja noin 60 prosenttia kokisi jonkin asteista tulojen pienenemistä.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemasta yhteisvaikutuksien arvioinnissa puuttuvat mm. indeksijäädytyksien huomattavan suuret vaikutukset koko hallituskaudelta ja useita muita leikkauksia. On tärkeää, että leikkausten vaikutukset pitää arvioida kokonaisuutena eri ihmisryhmille. Nyt arviot on tehty puutteellisesti sukupuolten, ikäryhmien, etnisen taustan ja vammaisuuden osalta sekä erityisesti perus- ja ihmisoikeusvaikutuksien osalta. Kokonaisvaikutuksia ja muutosten suuruutta hämärtää myös se, että työttömyysturvan muutokset tehdään kahdessa vaiheessa.

Sovitellun päivärahan 300 euron suojaosan poisto tarkoittaa sitä, ettei työttömien kannata nykyisellä tavalla ottaa lyhytkestoista tai osa-aikaista työtä vastaan, ja siten työn tekemisen kannusteet heikkenevät. VATT:in tutkimuksen mukaan työttömyysturvan ja asumistuen suojaosa on lisännyt osa-aikaisen työn määrää ilman, että kokoaikatyö olisi vähentynyt. Vastaavasti työn tekemisen kokonaismäärän voidaan olettaa vähenevän suojaosien poiston myötä, vaikka hallitus perustelee esitystään työllisyyden lisäämisellä. Esitys syrjii osatyökykyisiä ja poistaa periaatteen, että pienikin määrä työtä on parempi kuin ei yhtään tuntia.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 3/sd, vas

Hallituksen leikkaukset osuvat erityisesti osa-aikaisiin työntekijöihin, joista tiedetään 100 000 työskentelevän vastentahtoisesti osa-aikaisesti. Esimerkiksi Palvelualan työttömyyskassan päivärahan saajista on tänä vuonna 48 prosenttia saanut soviteltua päivärahaa. Myös työttömyysturvan euroistaminen nyt esitettävässä muodossa heikentää monien prekaarissa asemassa työskentelevien asemaa.

Kaikista työntekijöistä noin 18 prosenttia tekee osa-aikatyötä, naisista 24 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia. Kaupan työntekijöistä 45 prosenttia ja matkailu- ja ravintola- sekä vartiointialan työntekijöistä noin 20 prosenttia tekee osa-aikatyötä. Hallitus heikentää sosiaali- ja työmarkkina-politiikallaan erityisesti naisten asemaa, kun huomioidaan myös naisille kasaantuvien perusteettomien määräaikaissuoksien helpottaminen ja ns. vientivetoinen palkkamalli.

Työssäoloehdon pidentäminen 6 kuukaudesta 12 kuukauteen vaikeuttaa ansioturvan piiriin pääsemistä kaikkien osalta. Erityisesti se vaikeutuu nuorilla, pätkätyöntekijöillä ja heikossa työmarkkina-asemassa olevilla. Se vaikeuttaa työttömyyden kohdatessa inhimillisen hädän lisäksi henkilökohtaisen talouden vakauttamista haastavassa tilanteessa, etenkin jos työtä ei ole tarjolla. Lakiesityksen perusteluissa on arvioitu, että esitys pudottaisi noin 17 prosenttia työttömäksi jäävistä ansioturvalla, mikä on räikeässä ristiriidassa sen hallituspuolueiden ennen vaaleja esittämän vaatimuksen kanssa, että ansioturva pitäisi ulottaa kaikille. Heikennyksen myötä esimerkiksi opettajan sijainen voi jäädä kesäksi kokonaan ilman ansioturvaa ja työmarkkinatuen ja toimeentulotuen varaan.

Esitykseen sisältyvä lomakorvauksen jaksotuksen palauttaminen myöhäistää turvan saamista työttömyysjakson alussa jopa useilla viikoilla, ja heikentää siten merkittävästi monien työttömäksi jäävien tuloja. Työttömyyden alussa tarvitaan kaikki tulot, jotta uusi ja inhimillisesti koetteleva tilanne saadaan jonkinlaiseen tasapainoon. Asiantuntijoiden mukaan jaksotuksen palauttaminen myös lisää laskennan byrokratiaa, monimutkaistaa laskentaa ja potentiaalisesti pidentää käsittelyaikoja. Työttömän toimeentulo heikkenee myös omavastuupäivien pidennyksestä viidestä seitsemään päivään, joka on suora leikkaus käytännössä kaikkien työttömäksi jäävien turvan tasoon, ja ulottuu myös työmarkkinatukeen sekä peruspäivärahaan.

Lapsikorotusten poisto vaikeuttaa perheellisten ja etenkin yksinhuoltajien toimeentuloa. Esimerkiksi yhdestä lapsesta tähän vuoteen verrattuna tuki laskee 150 euroa kuukaudessa ja kolmesta lapsesta 285 euroa kuukaudessa. Lapsikorotusten poisto lisää yksittäisenäkin toimenä voimakkaasti lapsiperheköyhyyttä, ja toistaa 1990-luvun laman virheitä, jotka tutkimuksien mukaan johtivat silloisten yksinhuoltajien lasten kannalta erittäin pitkäkestoisiin vaurioihin sekä syrjäytymiseen työvoimasta ja lisääntyviin sosiaalimenoihin.

Kaiken kaikkiaan hallituksen esitys vie Suomen työttömyysturvaa entistä kauemmaksi muista Pohjoismaista, kuten Tanskasta ja Ruotsista, jossa ansiosidonnainen turva on erityisesti pieni- ja keskituloisille työntekijöille jo ennestään merkittävästi Suomea parempi. Hallitus perustelee virheellisesti politiikkaansa muiden pohjoismaiden esimerkeillä, vaikka kyse on yksipuolisista heikennyksistä työntekijöiden, työttömien ja ammattiyhdistysliikkeen asemaan. Samalla kun hallitus leikkaa työttömyysturvaa, se valmistelee irtisanomisten, lomautuksien ja perusteettomien helpottamista ja merkittäviä heikennyksiä työntekijöiden neuvotteluvoimaan ja jopa kouluttautumismahdollisuuksiin.

Valiokunnan mietintö StVM 16/2023 vp
Vastalause 3/sd, vas

Esitys työttömyysturvan leikkaamisesta on yksi monista esityksistä, joilla hallitus on lisäämässä ylisukupolvista köyhyyttä ja eriarvoisuutta merkittävästi sekä rakentamassa Suomesta matala-palkkayhteiskuntaa, joka ei enää kilpaile osaamisella, innovaatioilla ja tuottavuudella, vaan työvoiman mahdollisimman halvalla hinnalla.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 4.12.2023

Li Andersson vas
Ilmari Nurminen sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd